

Onsdagen den 13 April 1870.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

I anseende till Herr Grefven och Talmännens frånvaro ledde Kammarens förhandlingar af Herr vice Talmannen.

Justerades fem protokollsutdrag för den 9 dennes och protokollet för den 24 och 26 sistlidne Mars.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga Skrifvelser:

N:o 8, angående försäljning af Kronans egendom i Tanger;

N:o 9, angående disponerandet af de åt f. d. bergsskolan i Falun upplåtna gårdar m. m.;

N:o 10, angående försäljning af indragna kronoinspektorsbostället i Avesta;

N:o 11, i fråga om upplåtelse till Göteborgs och Bohus läns landsting af en tomtplats å Bohus fästningsområde för anläggning af ett sjukhus;

N:o 12, i fråga om bestämmande i penningar af arrendeafgifterna för Statens egendomar;

N:o 13, angående befrielse för s. k. hästhemman från utgörande af dagsverken till boställsinnehafvare vid Skånska dragonregementet;

N:o 14, angående försäljning till Carlskrona stad af en Kronan tillhörig tomt derstädes jemte andel uti en byggnad;

N:o 15, angående jordafsöndring från f. d. mönsterskrifvarebostället Naum och f. d. hofsmedsbostället Kjedum för anläggning af skolahus i Naums och Kjedums församlingar uti Skaraborgs län; samt

N:o 16, angående jordafsöndring från f. d. trumpetarebostället Kyrkö vid Westgöta regemente, för anläggning af ett skolhus i Molla församling.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 8 och 9 dennes bordlagda Utlåtande N:o 38, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i fråga om kronohemmans samt åtskilliga andra kronolägenheter's upplåtande under skattemannarätt utan särskild köpeskillings erläggande.

Herr Thyselius: Ut i det nu föredragna utlåtandet har Stats-Utskottet yttrat, att en förenkling af förvaltningen och det särdeles invecklade kameralväsendet är önskvärd. Vidare har Utskottet medgifvit, att den af Kongl. Maj:t föreslagna, nu ifrågavarande åtgärden onekligen skulle i sin mån bidra till en sådan önskvärd förenkling af förvaltningen och kameralväsendet, och Utskottet har derjemte förklaradt, att denna fördel skulle, på det af Kongl. Maj:t föreslagna sätt, vinnas utan någon afsevärd uppoffring från det allmännas sida, ett förklarande, åt hvilket, då det är af Stats-Utskottet lemnadt, synnerlig vikt måtte tillmätas. Efter alla dessa medgifvanden och förklaranden, hvilken kunde väl föreställa sig annat, än att man af Utskottet hade att motse ett varmt förordande af den Kongl. Propositionen. Men nej! så är icke förhållandet, utan Utskottet slutar med en bestämd hemställan om afslag på denna Proposition. Hvad kan nu vara anledningen till ett så oväntadt resultat? Har Stats-Utskottet möjligen funnit, att det af Kongl. Maj:t föreslagna sättet för förenklingens genomförande skulle vara förenadt med allt för stora svårigheter och försäkra alltför mycken omgång, och har Utskottet måhända anvisat en annan ordning, som komme att säkrare och hastigare leda till det erkändt goda målet, eller har Utskottet kanske upptäckt, att den förmån, åboerne genom skatteköpeskillings efterskänkande skulle beredas, är förenad med uppoffringar i annat hänseende af den betydelsen, att uppoffringen för dem öfverväger vinsten? Intet af allt detta. Stats-Utskottet synes egentligen grundat sitt afstyrende derpå, att det ej skulle vara så brådtom med vidtagande af den föreslagna förenklingen. Utskottet yttrar nemligen, att det icke utan skäl torde kunna ifrågasättas om icke, utan vidtagande af någon sådan åtgärd, som Kongl. Maj:t föreslagit, samma mål skulle inom en icke alltför aflägsen framtid kunna vinnas, och om icke desto mindre något skulle åtgöras, så hänvisar Utskottet till samma utväg, som på 1840-talet för skatteköpens påskyndande vidtogs, eller att en förteckning på de hemman och lägenheter, som för sådant köp äro föremål, skulle i sockenkyrkan uppläsas, hvilket dock nu borde ske hvarje år, jemte det förteckningarne vid tingsställena blefve anslagna. Det må vara mig förlåtet, om jag hyser tvifvel åt ändamålet genom den af Stats-Utskottet föreslagna åtgärd fullständigt vinnas. Äfven med antagande, att inom ett eller annat decennium alla de kronohemman, som af åboer innehafvas, varda skatteköpta, så vågar jag likväl påstå, att så ej skall blifva fallet hvad lägen-

heterna angår. Under de tjugo år, som förflutit ifrån det skatteköpen, på sätt nämnt är och genom flera andra åtgärder, befrämjades och underlättades, har icke fullt en tredjedel af dessa lägenheter öfvergått till skattenatur, och vi hafva alla, då denna Kongl. Maj:ts nådiga Proposition till Stats-Utskottet remitterades, hört, huruledes en högt aktad ledamot af denna Kammare, min granne till höger, yttrat det han, som skall bland egorna till sitt gods innehafva en kronolägenhet, icke aktat mödan eller kostnaden värdt att i nu föreskrifven ordning bereda sig besittnings- eller eganderätt till samma lägenhet. När nu en man, som han, hvilken för vinnande af sådan rätt icke behöfver anlita annans biträde och derjemte har sitt gods beläget helt nära länets residensstad, kommit till en sådan erfarenhet, huru vill man då föreställa sig, att skattelösen snart varder verkställd hvad alla de små lägenheter beträffar, hvilka innehafvas af en allmoge, som kan vara bosatt på långt afstånd från den stad, der landshöfdingeembetet har sitt säte, och hvilken i de flesta fall får för skatteköpet vidkännas utgifter, mångfaldigt öfverstigande beloppet af sjelfva köpeskillingen. Men om jag också nu skulle vilja medgifva det otroliga, jag vågar säga, det hardt nära omöjliga, att *alla* kronolägenheter, som af antagne åboer få till skatte lösas, blefve inom 20 eller 30 år skatteköpta, så är dock den erkändt önskvärda förenklingen i förvaltningen och i det särdeles invecklade kameralväsendet uti nu ifrågavarande hänseende under samma tid undanskjuten. Ligger det då verkligen så liten vikt derpå, att förenklingen *snart* inträder. I detta hänseende har Riksdagen synts mig lysa en annan åsigt, än det höglöfliga Stats-Utskottet. Vi minnas alla, att vid den första Riksdagen under den nya Representationen blef med ett visst alarm motion väckt om förenkling i förvaltningen och inskränkning uti eller upphäfvande af den administrativa domsrätten. Motionen ledde väl då icke till någon Riksdagens åtgärd. Den fanns icke tillräckligt utredd, men den förnyades vid den nästpåföljande riksdagen och ansågs då af sådan vikt, att, för densammas behandling, ett särskildt Utskott förordnades, hvaruti från denna Kammare insattes ledamöter, alla utmärkta för djup och omfattande kännedom och erfarenhet i administrativa och domarevärf, eller för framstående rättslärdom. Efter djupa forskningar och långvariga öfverläggningar, inkom detta Utskott med ett vidlyftigt betänkande, hvilket föranledde en underdånig skrifvelse af känt innehåll. Inom Utskottet hade åsigtorna visserligen betydigen divergerat, men alla dess ledamöter voro dock ense i de delar, som i den underdåniga skrifvelsen inflöto. Kongl. Maj:t har i anledning af denna Riksdagens skrifvelse infortrat underdåniga yttranden af vederbörande embetsverk, men, oakadt ärendet sålunda för det närvarande är föremål för behandling, har inom Riksdagen ifvern för ett skyndsamt afgörande deraf visat sig så stark, att vid detta riksmöte inom Andra Kammaren två nya motioner blifvit i ämnet väckta, och i denna Kammare har, då déchargebetänkandet utgjorde föremål för behandling, vi hört en påminnelse till Regeringen om angelägenheten af denna frågas snara lösning. Det embetsverk, jag tillhör, och hvilket, vida mera än de
öfriga,

öfriga, det jemväl åligger att pröfva besvär emot underordnade myndigheters beslut, har ej uppfattat denna Riksdagens framställning såsom ett tomt ord utan djup och allvarlig betydelse. Kammarkollegium har alltså, vid afgifvandet af det ifråa samma embetsverk infordrade underdåniga utlåtande i anledning af Riksdagens skrifvelse ingått uti en sorgfällig granskning af alla de olika slagen af mål, som enligt nu gällande stadganden må genom besvär till Kollegium fullföljas, och dervid utskiljt dem, som syntas af beskaffenhet att numera kunna och böra till de allmänna domstolarne öfverflyttas, uppgifvit de mål, som fortfarande lämpligen afgöras af administrativ myndighet i de två första, men i den sista af Högsta Domstolen i stället för, såsom nu sker, af Konungen i Stats-Rådet, samt slutligen uttalat sin mening, att vissa besvärs mål äfven hädanefter icke utan olägenhet kunna undandragas de administrativa myndigheternas bedömande, alla instanserna igenom, hvadan någon förändring beträffande rättegångssättet för dem icke kunnat tillstyrkas. Den klass af besvärs mål, hvilkas afgörande man längst och mest enstämmigt ifrågasatt till öfverflyttning ifrån administrativ myndighet till allmän domstol, har varit tvistemålen om bättre rätt till besittning eller skatteköp af de under åborätt upplåtna hemman och lägenheter. Då Kronan eger dessa hemman och lägenheter, och då länsstyrelserna med deras underlydande tjänstemän hafva till åliggande att tillse, det ingen obehörigen besitter och brukar sådan egendom, äfvensom att vaka deröfver, att vanvård och vanhäfd derstädes icke må ega rum, lär det icke heller bestridas, att den, som önskar att såsom åbo öfvertaga bruket af någon Kronans egendom, bör hädanefter, såsom hittills, i sådant hänseende anmäla sig hos Konungens vederbörande Befallningshafvande, att Konungens Befallningshafvande likaledes bör låta denna ansökning kungöras, på det att den, hvilken förmenar sig ega närmare anspråk på åboantagning, må inom den i författningarne stadgade tid sitt anspråk tillkännagifva, äfvensom att Konungens Befallningshafvande tillkommer att åbobrevet utfärda. Frågan synes alltså inskränka sig dertill, i hvad ordning ett väckt klander emot en till Konungens Befallningshafvande ingifven ansökning om åboantagning bör utföras och afgöras. Om nu, såsom man flera gånger hört yrkas, dylika tvisters bedömande skulle hänskjutas under allmän domstol, blefve väl rättegångsordningen den, att sedan kungörelsen om åboansökningen blifvit utfärdad och klander emot samma ansökning inom därför stadgad tid hos Konungens Befallningshafvande anmält Konungens Befallningshafvande borde hänvisa den, som klandret anmaldt, att inom viss föreskrifven tid sin klandertalan till allmän domstol i orten instämma. Sitter då å hemmanet den, som sökt åborätten och fruktar han, att den, som stämt om klander, skall vinna sin talan, så är det ingalunda otroligt, att innehafvaren, för att desto längre få kvarblifva vid hemmanet eller lägenheten, mången gång skall söka att vålla alla de uppehåll i rättegången, som det är honom möjligt. I sådant afseende kan han försumma att inställa sig vid första tinget, vidare göra åtskilliga invändningar i rättegången och flera gånger begära uppskof för att förete handlingar m. m. Med den organisation, som våra

häradsrätter för närvarande ega, kan således en längre tid förflyta, innan målet derstädes blifver afgjort.

Vidare kan mot häradsrättens dom vädjjas under hofrätt och saken slutligen dragas under Kongl. Maj:ts pröfning i Högsta Domstolen. Ärendets handläggning i dessa begge instanser fordrar lång tid och betydliga kostnader, äfven för en svarande part, hvilken, så framt han vill i saken varda hörd, har att ställa särskildt ombud för sig. När omsider tvisten blifvit afgjord, hade den, som saken vunnit, att anmäla sig hos Konungens Befallningshafvande för åbobrefs erhållande. Sådan skulle proceduren blifva, om afgörandet öfverflyttades till domstolarne. Komma dessa mål åter att fortfarande handläggas af de administrativa myndigheterna, så tillgår såsom nu, att i de flesta fall, omedelbart efter det klandret blifvit anmäldt, Konungens Befallningshafvande kan afgöra saken, och endast undantagsvis behöfver ärendet derförinnan utställas till utlåtande af åbosökanden. Den som är missnöjd med Konungens Befallningshafvandes beslut, eger att inom en, nu mera än förr, begränsad tid deremot föra talan i Kammar-kollegium, som har att, i händelse vederpartens förklaring anses erforderlig, densamma utan kostnad för den enskilde genom vederbörande embetsmyndighet infordra. Lika enkel och med lika betydliga kostnader för de tvistande förenad är proceduren i de mål, som till Kongl. Maj:t fullföljas, och då i Kammar-kollegium likasom hos Konungens Befallningshafvande finnes tillgång på åtskilliga handlingar och upplysningar, som vid målets afgörande kunna vara af vigt, och det med i de begge högre instanserna vedertagen ordning jemväl instämmer, att ärenden af denna beskaffenhet utan ringaste tidsutdrägt afgöras, ligger det för en hvar öppet, att den nu iakttagna rättegångsordningen för parterna medför stora förmåner, hvad angår besparing af både tid och penningar. Man har sagt och upprepat, att den enskilde parten skall ega större trygghet och visshet om en rättvis behandling, då hans sak afgöres af en domstol än af en administrativ myndighet. Villigt erkännande den vidsträcktare lagkunskap, som är att påräkna hos den egentlige domaren, beder jag att få erinra derom, att i afseende på de mål, hvarom nu är fråga, den rent juridiska delen inskränker sig till att afgöra, hvilkendera af de tvistande är, med hänseende till sin skyldskap med den afgångne åboen, närmast att emottaga åboskapet, och så stor insigt, som för afgörande deraf erfordras, må man väl, utan våda att öfverskatta lagkunskapen hos den administrative embetsmannen, tilltro denna embetsmannakorps' medlemmar, hvilka, då fråga är om de instanser som åborättstvister ha afva att genomgå, vanligen gjort lagfarenheten till första föremålet för sina studier och icke så sällan varit i tillfälle förvärfva en icke alldeles förkastlig erfarenhet i domarevärf.

Att vördnad och kärlek för lag och rätt äro lika heliga för den administrativa embetsmannen som för domaren lärer ingen vilja bestrida. Då af förenämnda anledningar och enär vid afgörandet af åborättstvister äfven andra förhållanden, såsom de sökandes större eller mindre lämplighet för värdskapet, böra komma underpröfning, Kollegium icke ansåg sig kunna tillstyrka hänskjutandet af dessa tvister till

domstolarnes afgörande, men Kollegium derjemte fann sig af sin pligt uppfordradt att anvisa ett sätt för efterkommandet, äfven hvad dessa ärenden angår, af den inom Riksdagen yttrade önskan, att besvärsmålen måtte skiljas itrån de administrativa myndigheterna, så framlade Kollegium nu ifrågavarande förslag, hvarigenom jemväl kunde beredas en väl behöflig förenkling i åtskilliga kamerala förhållanden. Så har detta förslag tillkommit, och då för dess genomförande Riksdagens bifall erfordrades, har detsamma måst, på sätt som skett, särskildt behandlas. I öfrigt vill jag begagna tillfället för att fästa uppmärksamheten derpå, att man icke utan att blottställa sig för mycken villervalla och utan att framkalla missförhållanden, vida större och svårare än dem man tror vara förenade med den administrativa domsrätten, skulle kunna med ett penndrag afskaffa denna domsrätt. De författningar, som vid utöfningen af denna domsrätt skola tillämpas, äro i flera delar af den inveklade beskaffenhet, att svårligen någon af domarekorpserna deraf gör ett specialstudium, och dessa författningar återfinnas ej heller, såsom andra förordningar, i ordnade och fullständiga samlingar, utan måste till stor del uppsökas i urkunderna, hvilket ofta är ett helt lifs sträfvande. De administrativa embetsmyndigheternas befriande från befattning med besvärsmålen måste alltså föregås af en förenkling af, bland annat, det särdeles inveklade kameraltväsendet. Den kan icke på en gång tillvägabringas, utan man måste steg för steg söka nalkas detta mål, och ett steg på denna väg är det af Kongl. Maj:t framställda förslaget, hvilket alltså synes mig förtjent af Riksdagens antagande.

Vid genomläsningen af Medkammarens protokoll vid det tillfälle, då den Kongl. Propositionen blef till Stats-Utskottet remitterad, här jag förnummit, att en riksdagsman från provinsen Skåne yttrat den farhåga, att en följd af bifall dertill skulle blifva, att Kronan icke vidare kunde uppträda för att söka tillvinna sig en mängd hemman, som nu betraktas såsom frälse eller skatte och såsom sådana finnas i jordeboken upptagna, hvarigenom vägen blefve stängd för alla framtida undersökningar rörande dessa eganderättsförhållanden. På en annan sida har jag tyckt mig varsna någon farhåga, att ett gillande af Propositionen skulle kunna gifva ny näring åt en oro, som inom nämnda provins fått insteg i mängas sinnen och icke ännu fullständigt lagt sig. Då det kan vara åtminstone möjligt, att dylika föreställningar i någon mån medverkat till den utgång frågan i Stats-Utskottet erhållit, tillåter jag mig slutligen yttra några ord derom och att visa, att dessa förhållanden äro för det nu förevarande ärendet alldeles främmande och icke ega dermed ens det aflägsnaste sammanhang. Den Kongl. Propositionen afser nemligen endast och allenast sådana hemman och lägenheter, som ostridigt äro *krono-* och i denna egenskap i jordeboken införda. De, som derå sutit och sitta såsom åboar, äro dertill af Konungens Befallningshafvande antagne. De utgöra för besittningsrättens tillgodonjutande endast de räntor och den tionde, som vid skattläggning blifvit jorden åsatta, och hvilka allmänna onera icke under någon förevändning få af Kronan, som deröfver disponerar, förhöjas. Slutligen hafva de från lång tid tillbaka fått sig af statsmakterna tillerkänd rättighet att emot bestämd

köpeskilling förvärfva sig full eganderätt till den jord de bruka och besitta. Hvad de omförmälda hemmanen i Skåne åter angår, äro de, såsom också blifvit angifvet, i Kronans jordebok upptagna såsom frälse eller skatte. Dervarande åboar hafva icke emottagit gårdsbruket genom någon upplåtelse af Konungens Befallningshafvande, utan de besitta jorden på grund af kontrakt, upprättade med enskilda personer, till hvilka de förbundit sig utgöra i kontrakten bestämda afgifter eller tjänstbarheter. Skulle nu någon af dessa åboar förmena, att det hemman eller den lägenhet han brukar, icke rätteligen tillhör den, af hvilken han jorden till brukning emottagit, och skulle det äfven, emot hvad antagligt är, kunna på det mest fullständiga och oemotsägliga sätt i bevis ledas, att hemmanet eller lägenheten är krono och genom något misstag, af hvad slag som helst, ansetts såsom frälse eller skatte, så hjälper uppdragandet af ett så beskaffadt misstag ändock icke i ringaste mån åboens sak. Om ock i författningarna rörande preskription det är såsom regel antaget, att densamma icke må, i afseende på fast egendom, emot kronan åberopas, så är dock från denna allmänna regel ett stort undantag gjordt genom den, på grund af Konungs och Rikets Ständers sammanstämande beslut tillkomma Kongl. kungörelsen den 23 Maj 1857. Deruti finnes nemligen stadgadt, att vid den jemförelse, som för de nya jordeböckernas granskning, skulle ske emellan de fyra sednaste jordeböckerna, af hvilka, hvad de skånska länen angår, den af 1795 är den äldsta, ingen förändring finge ifrågakomma af sådana förhållanden, som i sistnämnda och sedermera upprättade jordeböcker oförändradt och utan anmärkning intagits, *utan att sådant å Kronans sida såsom laga krafttrunnet anses*. Nu äro beträffande, bland annat, hemmans och jordlägenheters natur och skatter, jordeböckerna för de skånska länen redan för flera år tillbaka i Kammar-kollegium granskade och, så vidt Kronans rätt angår, stadfästade, och deruti kan och får följaktligen icke på Kronans sida någon ändring ifrågasättas. När åter åboarne på ifrågavarande, såsom frälse eller skatte äfven i de förnyade jordeböckerna upptagna, hemman och lägenheter icke för en utvidgad eller förbättrad besittningsrätt derå hafva att åberopa annan grund än den, som skulle härledas från Kronans eganderätt, men denna eganderätt, om den också någon gång verkligen funnits, dock numera, efter hvad af mig visadt blifvit, är för Kronan ohjelpigt förlorad, så förfalla ock till ett intet alla åboarnes anspråk i förenämnda hänseende, hvilka anspråk dessutom, äfven om eganderätten vore Kronans, icke torde vara till befogenheten så alldeles gifna, enär brukarne icke i den ordning, författningarna rörande kronojord bestämma, kommit till brukningen af dessa hemman och lägenheter.

Med anledning af hvad jag så väl nu, som vid det tillfälle den Kongl. Propositionen till Stats-Utskottet remitterades, i ämnet yttrat, anhåller jag, att, med afslag å Utskottets Utlåtande, samma Proposition måtte bifallas.

Grefve Mörner, Carl Göran: Af det anförande, som den näst föregående talaren afgifvit, skulle man kunna sluta, att den ifrågasatta förändringen skulle vara nära nog ett *conditio sine qua non*

för förenkling af de administrativa embetsverken. För min del vågar jag hysa den öfvertygelse, att denna sak är af större vikt och af vida större omfång, än att den kan anses bero deraf, att ett så jemförelsevis ringa antal hemman, som kronohemmanen nu äro, och de lägenheter, som af samma natur finnas, blifva till skatte omförda. I slutet af samme talares anförande förekom den upplysningen, som kanske ej bör lemnas oanmärkt, att äfven med denna förändring skola tvister om åborätten komma att stå qvar och således fortfarande blifva föremål för de administrativa myndigheternas verksamhet. Jag tror äfven, att alla de undersökningar, som äro föreskrifna för vinnande af skatteköp, komma att qvarstå och fortfarande gifva Kammarkollegium samma sysselsättning som förut. Efter hvad jag trott mig finna, så ligger emellertid hela denna fråga utanför det ärende, som nu utgör föremål för Kammarens uppmärksamhet och afgörande.

Det sades vidare, att genom den förändring, som nu är ifrågasatt, skulle alla framtida tvister förebyggas: men jag tror, att hvar och en, som läst Kongl. Maj:ts Proposition och Kollegii förslag, skall finna, att detta ej är händelsen, emedan rättigheten att få hemmanet till skatte omfördt först kan beviljas efter behörig utredning angående innehafvarens besittningsrätt och när densamma finnes vara ostridig, hvilket sällan torde vara händelsen; tvisterna om åborätten komma således nog ändå, endast med den skillnad att de komma alla på en gång. Det har sagts, att genom den föreslagna åtgärden att, såsom Kongl. Maj:ts Proposition innehåller, omflytta ifrågavarande hemman till skatte utan särskild köpeskillning skulle vinnas ett hastigare och säkrare sätt att genomföra förändringen, än på den väg Utskottet föreslagit. Detta är obestridligt. Det kan ej nekas, att, om en person har en fordran af en annan och helt simpelt säger, att han skänker efter densamma, detta sätt är det enklaste för upphäfvande af rättsförhållandet emellan de begge personerna. Derom vill jag sålunda ej strida; men huruvida det sättet är nyttigt och lämpligt, derom har jag vid remissen af den Kongl. Propositionen så omständligt yttrat mig, att jag ej vill besvara Kammarén med upprepande deraf. Jag tillåter mig blott att i Kammarens minne återkalla, hvad jag då äfven nämnde, nemligen om den rätt, som enligt 1864 års förordning tillerkändes innehafvare af kyrkohemman i Halland, och hvarigenom rättigheten att lösa dessa hemman tillades ej endast åboar, utan äfven dem, hvilka på grund af arrendekontrakt kommit i besittning af dessa hemman. De behöfde således blott ett par månader förut hafva erhållit arrendekontrakt, för att vara berättigade att med vissa vilkor lösa till sig hemmanet. Sedan denna förordning kommit ut, så var det ej långt derefter, som en nådig skrifvelse afläts till Skåne, med framställning till vederbörande landsböfving att höra sig för, om ej äfven innehafvarne af kyrkohemman i Skåne hade lust att lösa dem till skatte. Emellertid vet jag ej, hvar den saken stadnat, ej heller har jag sett fortsättningen af denna operation. I allt fall tror jag det är nödigt att icke genom ett sådant efterskänkande allt för mycket uppmuntra begäret efter nästans gods. Fullkomligt i harmoni med detta var det, när qvarmäntan efterskänktes. Då var det också personer, som förut varit arrenda-

torer och betalt till kronan 100,000 R:dr i afgäld, hvilka fingo denna ränta efterskänkt och aldrig betalade annat än skatteköpeskillingen efter kronovärdi.

Nu är här mycket gjordt för underlättande af skatteköpen. Man behöfver ej numera derfor gå in till Kammar-kollegium, utan endast derom göra ansökning hos vederbörande landshöfding, hvilken utfärdar skattebref, förordnar om lägenhetens omföring i jordeboken från krono till skatte och hos Kammar-kollegium härom gör anmälan; och till lättnad för dem, som vinna skatteköp på sina hemman, får betalningen af den lilla skatteköpeskillingen fördelas på flera år på det sätt, att hvad som motsvarar ett års grundränta efter kronovärdi, genast erlægges, och sedan ett lika belopp årligen, till dess köpeskillingen blifvit godtgjord, hvilka årliga arbetalningar i sammanhang med de årliga grundskatterna debiteras och uppbäras. Man har likväl ej gjort sig särdeles stort besvär att fästa uppmärksamheten på denna omständighet. För min del instämmer jag i Utskottets åsigt, att genom sådana förnyade kungörelser, som Utskottet föreslagit, skulle skattelösen af återstående kronohemman och lägenheter betydligt påskyndas, äfvensom att genom sådana längders utfärdande och anslående vid tingen skulle äfven misstag i afseende på hemmanens och lägenheternas natur komma att förebyggas. Jag tror således, att Utskottet haft ganska goda skäl för det beslut, hvartill Utskottet kommit; men jag skulle vilja fullständiga Utskottets förslag med att hvad Utskottet anfört såsom ändamålsenliga åtgärder, men låtit stadna i motiverna, det skulle jag vilja flytta ned och göra till föremål för Riksdagens beslut. Jag tillåter mig därför hemställa, att Kammaren måtte bifalla Utskottets Utlåtande och dessutom för sin del besluta, "att Riksdagen, jemte anmälan af sitt i ämnet fattade beslut, tillika skulle i underdånighet anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes anbefalla, att sådana förteckningar öfver till skatte icke lösta kronohemman och lägenheter, som uti Kongl. Kungörelsen den 15 December 1848 omförmälas, må åtminstone hvart annat år uppläsas från predikstolarne i de socknekyrkor, der hemmanen eller lägenheterna äro belägna och vid tingsställena anslås."

Skulle en sådan åtgärd vidtagas, torde det väl ej dröja länge, innan man får se verkningarne deraf.

Herr Montgomery-Cederhielm: Till en början ber jag att få yttra några ord i afseende på den finansiela delen af denna fråga, icke därför som skulle jag på något sätt anse detta vara det viktigaste, utan därför att jag tror, att i afseende derpå begge åsigtterna lätt komma öfverens. Enligt Kammar-kollegii Utlåtande utgör hela den nu återstående köpeskillingen för dessa hemman 53,885 R:dr 90 öre och för lägenheterna 23,549 R:dr 76 öre. Detta utgör således för hemmanen och lägenheterna tillsammans 77,435 R:dr 66 öre, likväl under den förutsättning att alla dessa hemman och lägenheter verkligen ännu kvarstå såsom krono och ej redan blifvit lösta till skatte, hvilket är ganska möjligt. Således är 77,435 R:dr 66 öre det högsta, som man kan beräkna, att den blifvande skatteköpeskillingen skulle kunna utgöra. Då denna summa ju i sig sjelf är för staten ringa,

och då å andra sidan statsverket skulle få ersättning i åtskilliga inkomster af charta sigillata vid arf, köp m. m., som nu ej åsättes, så tror jag, att den verkliga förlusten här är en obetydlighet och ej af beskaffenhet att den i något fall behöfver tynga i vågskålen för bifall eller afslag till den Kongl. Propositionen. Jag anser således, att den finansiela delen af frågan ej bör komma att inverka på beslutet.

Om den ej gör detta, så återstår att se, hvilka fördelar, som genom den ifrågasatta förändringen äro att vinna, och det vore då i första rummet en förenkling af förvaltningen och en minskning af de besvär, som nu tillkomma de förvaltande verken. Om detta var en sak att fästa vikt vid, då skatteförenklingskomitéen år 1847 afgaf sitt betänkande, så är likväl denna omständighet af väsendtligt mindre vikt *nu* än *då*. Enligt bemålde komiterades beräkning funnos *då* 2,176 hela mantal, för hvilka skatteköpeskilling ännu ej var erlagd; men i denna stund finnas enligt Kammar-kollegii beräkning endast 442 hela mantal, med hvilka detta förhållande eger rum; och Kollegium säger att att denna siffra är sannolikt för hög, emedan bland dessa hemman utan tvifvel finnas åtskilliga, som vid jordransakningen skola visa sig redan vara skatteköpta. Det högsta antalet af kronohemman, som ännu icke blifvit till skatte lösta, utgör således 442 mantal. Om man kunde säga, att det var en sak att fästa afseende vid, att denna omflyttning skedde på den tid då skatteförenklingskomitéen härom afgaf sitt förslag, så måste likväl numera ett annat förhållande inträdt, och det erkänner Kollegium sjelf. Kollegium säger nemligen, "att alla de skäl, komiterade anført till stöd för det af dem gjorda förslag, egde, enligt Kollegii åsigt, ännu sin fulla giltighet, utan annan förändring än att, i den mån skatteköp försiggått, de med tillsynen och värden af kronohemmanen förenade göromål och bestyr af tagit i mängd." Det erkännes således, att genom den stora förändring, som dessa 22 år medfört, ett betydligt aftagande i afseende på dessa hemmans värd skett. Det torde således inses, att det ej är så viktigt nu, att denna förändring sker, som det kunde varit 1846, då kronohemmanen voro betydligt flera än nu. Om nu förhållandet är sådant, att det ej skulle vara så stor fördel, som genom ett bifall till Kongl. Maj:ts Proposition skulle vinnas, så torde man böra taga i betraktande, att den lagstiftning som nu följes vid skatteköpens bestämmande är gammal. Den första skatteköpsförordningen är af den 19 September 1723, och den som nu följes af den 2: Januari 1790 med ett tillägg af år 1848. Man har icke försport någon klagan, att det skulle vara en dyr köpeskilling, som vore fastställd, hvilket skulle hindra skatteköpen; tvärtom hafva dessa skatteköp fortgått i den mån, som tillgångar och öfriga förhållanden det medgifvit. — Om det kan visas, att under något eller flera år ej något skatteköp egt rum — ingen skatteköpeskilling till statsverket ingått, så tror jag, att man hade fullt skäl för den nu föreslagna omföringen; men så är ingalunda förhållandet, ty här har hvarje år skett skatteköp af kronohemman, och vid sådant förhållande kan jag ej se, hvarför förändring nu skulle ske. Man behöfver blott se på det faktum, att under 22 år kronohemmanens antal nedgått med tre fjerdedelar. Jag tror, att detta är

ett högst tillfredsställande resultat, och det är derföre ej skäl å statens sida att göra slut på en förordning, som verkat ganska välgörande. Jag tror dessutom, att åtskilliga omständigheter vid utförandet af förslaget äro att bemärka, såsom att alla de undersökningar angående innehafvarens besittningsrätt, som hittills varit föreskrifna för vinnande af skatteköp, komma att kvarstå, endast med den skillnad, att då för närvarande utredning angående innehafvarens besittningsrätt utgör föremål för undersökning hvarje gång ansökning om skatteköp sker, så skulle denna undersökning nu ske på en gång. Någon lindring i besväret skulle således ingalunda uppstå för Konungens Befallningshafvande. Härförutom torde ännu en omständighet böra tagas i betraktande. Till karakteren af gifva hörer nemligen tvänne personers samtycke, den gifvandes och den emottagandes. Här är förhållandet, att Staten bestämmer, att en gifva skall ske, och den emottagande är således ovilkorligen skyldig att emottaga densamma, ehuru detta är för honom förenadt med en utgift; ty han måste alltid betala lösen för resolutionen och stämpladt papper dertill. Det är således ej en ren gifva, som han får; och då dessutom de fördelar, som dermed kunna vara förenade, måhända ej anses så stora, är det ej gifvet, att de personer som skulle emottaga gifvan, äro dertill villiga. Häraf skulle möjligen uppstå invecklade förhållanden. För min del har hufvudsakligaste skälet att biträda Utskottets förslag varit, att jag ej ansett fördelen af den föreslagna förändringen för det allmänna så stor, att den uppväger den olägenhet, som uppstår derigenom, att man rubbar ett lagstadgande, som visat sig verka välgörande och hvarmed något missnöje icke försports. Jag får derföre yrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr von Ehrenheim: Den siste värde talaren förklarade, att han afstyrkte den Kongl. Propositionen, derföre att han ej ansett fördelen af den föreslagna förändringen för det allmänna så stor, att den uppvägede den rubbning i bestående förhållanden, som i den Kongl. Propositionen vore ifrågasatt. Jag vore under sådana förhållanden nästan färdig att betvifla, att den värde talaren satt sig in i den undantagslagstiftning, som angående kronohemman eger rum. En kronohemmansåbo åtnjuter all afkastning af sitt hemman, utan annan afgift än den skatt, som åligger denna såväl som kronoskattejord, och han är tillförsäkrad att, så länge han hemmanet väl häfdar och utskylderna utgör, derpå sitta orubbad, äfvensom att hans afkomlingar skola i viss följd bibehållas derpå. Härtill kommer, att han äfven eger rättighet att förvandla sin besittningsrätt till fullständig eganderätt, endast genom att erlagga en ringa afgift eller skatteköpeskillingen. Men under det han har en rätt, hvilken i hans egna ögon lätt tager karakteren af eganderätt, och hvilken står så nära som möjligt till eganderätten, så är han likväl underkastad en lagstiftning, som icke öfverensstämmer med den som gäller för eganderätten. Först och främst är han enligt 1734 års lag och Kongl. brefvet den 5 Februari 1808 underkastad en viss tillsyn af landshöfding och kronobetjeningen. Till denna tillsyn hörer — så är åtminstone i lag stadgadt — att genom besigtning hvar tredje år af kronofogde

eller länsmän med tvänne af nämnden skall utrönas, huru äboen sitt hemman byggt och häfdat hafver; och vidare, att vid hvarje aboombyte å hemmanet en undersökning skall ske, om den tillträdande är lämplig att till äbo å hemmanet antagas. Dertill kommer, att inga vanliga civilrättsliga förhållanden här finna sin tillämpning. Giftorätt eger nemligen här ej rum, utan njuter enka eller enkling, som kommit till hemmanet genom gifte, den aflidnes lifstidsstadsja till godo, så länge han eller hon icke ingår nytt gifte; ehuru sjelfva hemmanet icke får af den efterlevande skatteköpas. Med besittningsrätten är ock förenad en förbindelse, som, ehuru riktig i sig sjelf, dock ej har något med eganderätten att göra, nemligen att vårda och uppfostra barnen. Härförutom är arfsrätten till dessa hemman ej sådan, som lagen eljest stadgar, utan en majoritetsföljd i sträng ordning. Vid öfverlåtelse af äborätten skall Konungens Befallningshafvande genom kungörelse tillkännagifva öfverlåtelsen och tillse, att ej någon finnes mera berättigad till hemmanet, förr än öfverlåtelsen kan träda i verket. Äboen har jemväl rättighet att betinga sig undantag, om han öfverlåter hemmanet till annan man, men om äboskapet öfverlåtes till oskyld, skall Konungens Befallningshafvande tillse, om det betingade undantaget är för stort. Här se vi således å ena sidan en rätt, som står fullständig eganderätt nära, men å andra sidan ständiga kontroller och pröfningar som ej med eganderätt äro förenliga; och dessa pröfningar äro ej anförtrodda åt de vanliga domstolarne, utan äro lagda i de administrativa myndigheternas hand. För min del kan jag ej se, att några giltiga skäl tala för att bibehålla så abnorma förhållanden för en del af den Svenska jorden.

Stats-Utskottet har ansett, att det äsyftade ändamålet skulle inom en icke allt för aflägsen framtid vinnas utan vidtagande af någon sådan åtgärd som Kongl. Maj:t föreslagit, endast genom en uppmaning åt vederbörande innehafvare att skattelösa sina hemman, och att en verkan deraf skulle vara så mycket mera sannolik, som det visat sig att 1848 års författning framkallat en mängd skatteköp. Det är likväl 22 år sedan denna förordning utfärdades, och ännu återstå omkring 400 hemman och 1,700 lägenheter. Huru lång tid som kan åtgå, innan dessa blifvit till skatte lösta, om man ej vidtager någon kraftigare åtgärd än att läsa upp en kungörelse, det återstår att se.

Det har vidare blifvit anmärkt, att ej någon synnerlig fördel genom förslaget skulle vinnas, emedan alla de undersökningar angående innehafvarens besittningsrätt, som hittills, för vinnande af skatteköp, varit föreskrifna, skulle komma att kvarstå, och att enda skilnaden vore att utredningen nu skulle ske på en gång i stället för successive, eller i mån som ansökningar om skatteköp blifvit gjorda. Men man har då uteslutande fäst sig vid de undersökningar om äborätten, hvilka skola vidtagas när skatteköp ifrågasättes, och icke erinrat, att sådana utredningar och undersökningar skola ske vid hvarje tvist om äborätten, ja när helst äborätten öfvergår från den ene till den andre, under det att, om förslaget antages, undersökning aldrig behöfver ske mer än en gång för hvarje hemman eller lägenhet.

Slutligen har den siste talarne sagt, att det kunde hända, att

man här gjorde en present, som ej skulle emottagas, och som innehafvare af kronohemman icke kunde anses skyldige att emottaga; men då de för en så ringa afgift som lösen för resolutionen skulle vinna befrielse från sådana inskränkningar, som ännu kvarstå i lag, så vill jag icke tro, att denna betänklighet förtjenar afseende. Jag för min del kan ej anse, att något giltigt skäl blifvit anfördt för afslag på den Kongl. Propositionen, hvaremot det blifvit erkänt, att bifall dertill skulle befordra enkelhet och reda i förvaltningen utan nämnvärd uppoffring i finansielt afseende, och får jag således yrka afslag på Utskottets Utlåtande och bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr von Koch: Jag begärde ordet, då den andre talaren i ordningen upptog den förste talarens anförande på ett sätt, som efter min uppfattning var alldeles oriktigt. Han påstod nemligen, att denne framställt den nu föreslagna åtgärden som ett *conditio sine qua non* för genomförande af en förenkling i administrationen. Jag för min del kunde icke fatta, att Herr Thyselius yttrade något sådant. Han sade deremot, hvad hvar och en bör veta, att den Kongl. Propositionen vore ett steg framåt till administrationens förenkling. Innan jag frångår min anmärkning mot den andre talaren, vill jag påpeka, att han sedermera och kanske just till följd af att jag begärde ordet återkom till en fråga, som länge utgjort föremål för tvist oss emellan, nemligen frågan om de Halländska kyrkohemmanen och om qvarnräntorna. Dessa tvister äro nu afslutade, och jag kan icke tro, att Kammarern önskar återupplifva minnet af dem. Genom bifall till den Kongl. Propositionen skulle, enligt mitt förmenande, ett stort steg tagas i den riktning, som är så önskvärd, eller att befria Konungens rådgifvare från behandlingen af sådana ärenden, som äro af beskaffenhet, att de snarare böra afgöras i en första instans, och jag tror, att man måste taga många steg i samma riktning, om man vill för Konungens rådgifvare möjliggöra att taga initiativ i de stora samhällsfrågorna. Man hör ofta klagomål öfver byråkratisk seghet i att vilja vidhålla uråldriga författningar och öfver brist på initiativ från Regeringens sida, men då fråga blir om borttagande af föråldrade författningar och om beredande af tillfälle åt regeringen att taga initiativ, sätter man sig tvärt emot alla förändringar. De skäl, som i Betänkandet anförts, hafva blifvit så utförligt angifna, att jag anser mig icke böra besvära Kammarern med någon granskning af dem. Det som tyckes utgöra hufvudskälet är emellertid af beskaffenhet, att jag icke kan gå förbi det. Det har följande lydelse: "men å andra sidan torde icke utan skäl kunna ifrågasättas, huruvida icke samma mål skulle inom en icke alltför aflägsen framtid kunna vinnas, utan vidtagande af någon sådan åtgärd, som Kongl. Maj:t föreslagit". Hvad menar Utskottet med "icke alltför aflägsen framtid"? Jag tycker, att tiden blir lång nog, om en mansålder erfordras, och fortgå icke skatteköpen raskare än hittills, skola ungefär 33 år åtgå, innan de återstående hemmanen och lägenheterna blifva förvandlade till skatte. Det är så mycket större skäl att, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, påskynda denna förvandling, som den gäfvä, hvarom här är fråga, icke eger något

värde för gifvaren utan endast för emottagaren, alldenstund de årliga lönerna och arvodena till dem, som sysselsätta sig med åborättstvister, med all säkerhet öfverstiga den inkomst, Staten har af skatteköpen. När Staten gör en sådan eftergift, handlar den icke såsom frikostig gifvare, utan som klok hushållare. Jag kan icke finna, att de som motsätta sig den Kongl. Propositionen, hafva något annat skäl dertill än den Kongl. Svenska afunden, som kommer dem att tycka det vara hårdt, att sedan de sjelfva nödgats skatteköpa sina hemman, andra skola med mindre kostnad komma i åtnjutande af samma förmån. En ledamot af Stats-Utskottet har fäst uppmarksamhet på, att denna gåfva medförde för mottagaren förpligtelse att lösa resolutionen, och att det kunde vara tvifvel underkastadt, om han låte förmå sig till denna utgift. Det torde verkligen kunna ifrågasättas, om man på laglig väg skulle kunna taga ut lösen för resolutionen, men jag är öfvertygad, att hemmansinnehafvarne godvilligt skulle erlægga den, om icke af annan orsak, så för att slippa ifrån de ålagda synerna och de med dem förenade kostnader.

Af de skäl, jag haft äran anföra, anhåller jag om bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Wallenberg: Det förefaller ganska besynnerligt, att man vill efterskänka en inkomst för att slippa besväret att bokföra den. Mig synes, som det vore lämpligare att i stället ordna bokföringen. Så förfar man annorstädes, då det gäller ekonomiska frågor. Andra skäl hafva väl äfven blifvit anförda, men ingen bland dem, som yttrat sig för den Kongl. Propositionen, har framhållit det egentliga hufvudskälet, förr än den siste talaren mot slutet af sitt anförande gjorde det, och detta skäl är, att man icke onödigtvis bör afslå en Kongl. Proposition. Jag har tillåtit mig fästa Stats-Utskottets uppmarksamhet på, att denna är den märkvärdiga proposition, som finnes signalerad i thronoaleet, och som jag är öfvertygad, att alla i likhet med mig afvaktat med en viss spänning, ehuru jag lemnar derhän, huruvida deras förhoppningar blifvit motsvarade. I thronoaleet heter det: "I syftemål att förenkla vårt kameralväsende och åt en del af den jordbrukande befolkningen bereda en fördel utan nämnvärd upoffring för Staten, är det min afsigt att underställa eder ett förslag om, att de kronhemman, hvilkas innehafvare ega rätt att dem skatteköpa, må, fastän sådan köpeskilling icke blifvit erlagd, i jordeböckerna öfverföras till skatte och tillerkännas nämnde innehafvare under full skattemannarätt." En sådan förklaring innebär, att Regeringen verkligen vill göra något för lösningen af den stora fråga, som nu under en mansålder varit under arbete, eller frågan om all jords lika beskattning. Här är visserligen endast fråga om att taga ett tuffjät, men det går dock i den rätta riktningen, och vinsten blefve, att man finge en kolumn mindre i räkenskaperna. Regeringen har dessutom genom propositionen visat tillmötesgående i den numera vanliga riktningen, att på Statens bekostnad bereda jordbruket fördelar. Jag för min del tror, att det är klokast bifalla den Kongl. Propositionen, ty det kan annars lätt hända, att man vid en kommande riksdag får höra någon Konungens rådgifvare förklara, att

det afslag 1870 års Riksdag gaf å denna proposition orsakat inställelsen af vidare reformsträtvanden från regeringens sida. Det är en sådan fara, jag vill undvika. När man vid 1870 års riksdag anser sig kunna säga, att denna nådiga proposition är den viktigaste af alla dem vi nu fått mottaga, så vore det ledsamt, om man behöfde tillägga: men äfven den blef af Riksdagen afslagen. Jag önskar därför, att propositionen må antagas, på det man icke må förhindra detta lilla steg till det stora målet, och för att vederbörende ej må afskräckas från att fortsätta på den sålunda inslagna vägen. Penningefrågan är af högst underordnad betydelse. Den minskning i Statens inkomster, som skulle uppkomma genom den föreslagna åtgärden, uppgifves till endast ungefär 77,000 R:dr; och denna summa är tydligen allt för liten för att kunna hafva något inflytande på budgeten: häri ligger således icke något hinder för bifall till den Kongl. Propositionen. En minskning i Statens inkomster inträffade förlidet är genom grundäntornas förvandling, men jag tror, att kredit och debet ändå gå någorlunda ihop.

För min del anser jag mig böra tillstyrka Kammaren att bifalla den Kongl. Propositionen, under den atträckliga förhoppning att densamma snart skall komma att efterföljas af ytterligare framställningar om förenkling af vårt skatteväsende.

Herr Nordenfelt, Leonard Magnus: Da jag inom Stats-Utskottet reserverat mig mot Utskottets nu föreliggande beslut, anser jag mig böra med några ord angifva de skäl, som föranlett denna min reservation. Jag tillhör icke dem, som i allmänhet vilja af en eller annan orsak efterskänka kronans rätt, men jag har såsom ledamot af tillfälliga Utskottet för embetsverkens förenkling vid en föregående riksdag varit i tillfälle förvärfa kännedom om det ifrågasvarande ärendet och har ytterligare genom anföranden härstädes vid remissen blifvit fullt öfvertygad om nyttan af de utaf Kongl. Maj:t med afseende på dessa hemman och lägenheter föreslagna åtgärder. Dessa hemman gifva nemligen ständigt anledning till eganderätts-tvister och dyrbara utredningar: vi se till och med stundom exempel på, huru häradsrätterna å dem meddela laga fasta, som sedermera befinnas vara af intet värde. Man har här påstått, att den af Kongl. Maj:t föreslagna åtgärden, att utan lösen gifva dylika hemman skattenatur, är olämplig, emedan det skulle vara att antaga, att de återstående hemmanen och lägenheterna inom den närmaste tiden blifva af deras innehafvare till skatte köpta. Jag för min del anser detta ganska osannolikt, alldenstund hemmansinnehafvarne ofta icke utan stor svårighet kunna styrka, att de äro rätte kronoåboar, och jag tror därför, att, om man lemnar detta ärende åt sig sjelft, lång tid skall åtgå, innan den önskvärda förändringen blifver genomförd. Då man nu utan förlust kan vinna betryggande af eganderätten och förenkling af administrationen, synes mig ej vara skäl att dermed uppskjuta till en obestämd och aflägsen framtid. — Målet kan icke, såsom en talare sagt, vinnas endast genom en förändrad bokföring, utan hemmanens natur måste ock förändras. Det hufvudsakligaste skälet, hvarföre jag ansett mig böra rösta för bifall till Kongl.

Maj:ts Proposition, är dock, att jag anser, det Representationen handlar oklokt, om den, då Kongl. Maj:t, enligt vederbörande embetsverks tillstyrkande, föreslagit en åtgärd, som bidrager till förenkling i förvaltningen, utan kräftiga skäl afslår detta förslag. På de skäl, jag anför, yrkar jag afslå å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Brusewitz: Då jag så väl inom Utskotts-afdelningen som sjelfva Utskottet biträdt den åsigt, som är uttalad i Utskottets utlåtande, anser jag mig nu, då frågan utgör föremål för diskussion inom Kammaren, böra med några ord angifva min ställning till densamma.

Här har såsom skäl för bifall till Kongl. Maj:ts Proposition blifvit anfördt, att den årliga inkomst, Staten har genom skatteköp af dylika hemman, uppväges af utgifterna för kontrollen öfver dem. Jag erkänner, att detta är ett skäl, som verkligen talar för bifall till den Kongl. Propositionen, men hvad ett annat åberopadt skäl, eller den förenkling i förvaltningen som skall uppkomma såsom en följd af den föreslagna förändringen, beträffar, är det min öfvertygelse, att denna fördel icke skall vinnas inom så kort tid, som Kongl. Maj:t i sin Proposition antager. Jag tror dessutom, att, då det visat sig, att skatteköpen sedan 1848, hvilket är åtgärder sednast vidtogos för deras påskyndande, förtgått i en ganska betydlig skala, det hade varit skäl, innan ett sådant förslag som det nu ifrågasvarande, framlades för Riksdagen, se till, huruvida icke ytterligare åtgärder kunde vidtagas för att befordra skatteköp äfven af de återstående hemmanen, och hufvudsakligen på denna grund anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Herr Nordström: Det tillkommer ej mig att bedöma anledningarna dertill, att ifrågasvarande förslag om kronohemmanens och åtskilliga andra kronolägenheters upplåtande genom ett allmänt dekret under skattemannarätt utan särskild köpeskilling ansetts vara af den vikt, att det funnits böra i det Kongl. throntalet särskildt omförmlas bland de frågor, som till innevarande Riksdags pröfning skulle komma att framläggas; men sådant det nu föreligger, kan jag deri ej se annat än ett administrativt ärende, som för vår samhälls-utveckling icke kan, efter mitt omdöme, sägas ega någon speciel betydelse. Från förslagets omfattning äro *undantagna* sådana Kronans hemman och lägenheter, som af särskilda verk och inrättningar samt fromma stiftelser disponeras, äfvensom nybyggen i de norra provinserna, samt ännu några till en åt Göteborgs kommun upplåten kungsgård hörande kronolägenheter; under detsamma skulle deremot *inbegripas* kronorusthåll och berustade säterier, kronobergsmanshemman och alla andra sådana Kronan tillhöriga, under åborätt upplåtna hemman och lägenheter, hvilkas åboar af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande antagas, och som enligt hittills gällande stadgar kunna till skatte köpas. Enligt de i saken meddelade, på Kongl. Kammarkollegii undersökningar stödda upplysningar kunde med åborätt upplåtna kronohemmans antal antagas år 1844 utgöra 2,176 hela mantal.

men för det närvarande ej mer än 442 mantal, utom kronolägenheter af olika art till ett antal af 4,291. heldre något mindre än mer; hvilket på de förra utvisar en minskning på 26 år af nära 80 procent, och hvaraf synes, att skatteköpsrätten är vid fullt och verksamt lif, och att således anledning ej finnes att befara, att den icke dervid skall förblifva, äfven i hvad angår de ännu återstående af skatteköpbara kronohemman. Ur denna synpunkt tyckes det alltså, som förefunnes ej tillräckliga skäl för en så tvärskärande åtgärd som den nu föreslagna, och än mindre ur rent finansiell synpunkt. enär ett hufvudmoment i förslaget är det, att skatteköpeskillingen skulle efferskännas, samt det dessutom i förslagets motiver antages såsom sannolikt, att åtskilliga ökade inkomster i form af stämpelpapper med mera skulle blifva följden af förslagets genomförande. Utom nu nämnda skäl framställles emellertid i förslaget äfven det, att derigenom skulle undanrödjas de flera för administrationen tryckande arbeten, olägenheter och besvär, som uppkomme af föreskrifterna om husesyner å kronohemman vid hvarje åboombyte och dessutom hvar tredje år om kronoombuds tillförordnande vid egotvister rörande kronohemman, och om åborättstvistens behandlande af förvaltningsmyndigheterna, med mera. Det faktiska i dessa omständigheter må erkännas; men klart torde ock vara, att en ändamålsenlig förenkling och förbättring af lagstiftningen för hithörande ärenden vore det naturligaste sättet att aflägsna eller upphäfva de antydda olägenheterna, derest man ej vill afvakta den snart stundande tid, då, i följd af skatteköpsrättens fortfarande anlåtande, enligt hvad ofvan är visadt, de komma att upphöra af sig sjelfva. Äfven dessa skäl visa sig sålunda, åtminstone efter mitt omdöme, icke vara nog bindande att gifva fullt stöd åt en åtgärd, mot hvilken, ur andra synpunkter betraktad, många andra viktiga omständigheter tala.

Så vidt jag, för min del, kunnat förnimma, har icke någon klagan eller missnöje från allmänhetens sida försports mot de grunder, efter hvilka besittningsrätten till kronohemman nu är i våra lagar ordnad. Kronan är visserligen egare af den under dem lydande jord, och utan en sådan rätt skulle hon ej under tidernas lopp kunnat grundlägga, ordna och upprätthålla en mängd af stiftelser för det allmännas behof, som vårt samhälles inre historia dock visar förhållandet hafva varit och vara. På de kronohemman åter, som ej sålunda blifvit disponerade, har lagstiftningen, med riktig blick för ett godt jordbruks befrämjande, försäkrat åboen och brukaren om en så fast och orubblig besittningsrätt, att den, så vida han å sin sida uppfyller sina förbindelser, icke kan angripas, om ej för Kronans egna, af värden om det allmännas intressen ovilkorligt påkallade behof. Vill åboen utbyta sin besittningsrätt mot eganderätt till jorden, står det honom öppet mot en på förhand bestämd, särdeles lågt beräknad löseskillning. Vill han det icke, kan han dock vara viss om, att hans besittningsrätt efter honom utan inskränkning i tid skall öfvergå till hans barn, afkomlingar och släkt efter en viss arfsordning, utom det att hans enka efter honom förblifver i besittning af hemmanet, så länge hon enka sitter och fullgör åborättens skyldigheter. Åborätten eller besittningsrätten är enligt våra lagar betraktad såsom ett

slägtfideikommiss, och arfsordningen i sådant afseende ordnad efter grundsatsen om primogenitur i led och gren och med företräde för den manliga linien framför den qvinliga; kunnande oskyld man i åborätten ej inrymmas, innan i stadgad ordning utrönt blifvit, att skyldeman efter den sednast afgångne ej finnas, som vilja hemmanet öfvertaga. Åbo kan väl under sin lifstid öfverlåta hemmanet på en främmande, till och med mot aftalad köpeskilling; men den sednare kan dock ej deri inrymmas, innan släkten fått tillfälle att bevaka sin rätt, i dessa fall dock inskränkt i sidolinierna till syskonebarn. Då åbo med döden eller af annan anledning afgår, kunna, om han innehafvt i sin hand flera kronohemman, dessa på lika många af hans arfvingar fördelas, och äfven klyfning af ett enda hemman ega rum, om sådan klyfning pröfvas lämplig.

Häraf synes, att den besittningsrätt, åbo i sitt kronohemman eger, bra mycket närmar sig till likhet med eganderätt. Det, som bestämdt skiljer den från den sednare, eller skattemannarätten, är, att ett kronohemman lika litet som en enskild fideikommissjord får intecknas för gäld, och att dispositionen öfver hemmanets skog är inskränktare än öfver skogen på skattehemman. För att komma i åtnjutande af sistnämnda förmåner, måste han derå inköpa skattemannarätt; men om han ej finner sig detill hugad, bör han ej heller dertill kunna mot sin vilja tvingas. Ett sådant tvång, ehuru till utgångspunkten något olika, skulle likväl den nu föreslagna åtgärden innebära, om den blefve lag, och deruti ligger ett hufvudskäl mot åtgärdens godkännande. *Gåfva* är en handling, som ligger inom privaträttens område, och redan romerska rätten och efter densamma den moderna europeiska lagstiftningen betraktar gåfva ur synpunkten af kontrakt, hvartill äfven gåfvotagarens uttryckliga samtycke erfordras, för att göra den bindande, och i fråga om betydligare värden såsom föremål för gåfva skall *acceptationen* ske i en föreskrifven viss solenn form. Ehuru i vår lag gåfvokontraktet icke är till sin princip närmare utveckladt, och för gåfva af lösören ingen form finnes föreskrifven, visar dock föreskriften om sättet, huru gåfva af jord skall fullbordas, att grundsatsen om gåfvotagarens samtycke icke för densamma är främmande, och kan ej vara det, emedan den är en fordran af sjelfva rättsbegreppet; och då nu, enligt förslaget, efter det åboens besittningsrätt blifvit behörigen pröfvad och ostridig befunnen, en resolution öfver kronohemmanets förvandling till skatte skulle af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande utfärdas, hvilken af åboen skulle lösas och utgöra den handling, som för framtiden skulle tjena till bevis på hans egande- eller skatterätt i hemmanet, så framträder just här det till alle, då han kunde vägra sitt samtycke till gåfvans emottagande genom att undandraga sig utredningen af sin redan tillförene pröfvade fideikommissoriska besittningsrätt och erläggande af lösen för resolutionen. Må man dessutom ej heller härvid alldeles förbise den eventuella rätt till besittningen, som åboens slägt eger och i följd af förslaget skulle förlora, ehuru det måste medgifvas, att den redan under nuvarande förhållanden icke är synnerligen garanterad, enär den äfven nu genom åboens frivilliga skatteköp kan upphäffvas.

För öfrigt torde böra anmärkas, att föreliggande förslag icke lemna ledning till bestämdt svar på frågan: huruvida den *företrädesrätt* till skatteköp, som, enligt nu gällande författningar, rusthållare eger framför åboen i afseende å augmentshemman af för rusthållet omistlig beskaffenhet, innehafvare af rusthållsdel att inlösa de öfriga delarne, bruk i bergslagerne att framför åboen skatteköpa hemman, som för bruksdriften äro af särdeles nytta och behof och så vidare, skulle vid den föreslagna åtgärdens förverkligande äfven ega tillämplighet, och åboen i följd deraf komma att från hemmanet drifvas. — Att *skogen* på kronohemmans egor skulle tillfalla åboen med den vidsträcktare förbrukningsrätt, som skattemannarätten medför, synes blifva en klar följd af förslaget genomförande; men då, på grund af gällande förordningar rörande den inskränkta disposition af skogen, som åboarne å kronohemman äro underkastade, skogen å sådana hemman måste i allmänhet antagas vara rikare, än förhållandet vanligen är å skattejord, skulle af den föreslagna åtgärden ytterligare den följd uppstå, att den aktuella innehafvaren af hemmanet uti den friare dispositionen af skogen särskildt erhöle en gifva utöver jordeganderätten, som redan för sig betydligt i värde öfverstege skattelöseskillingen; och detta allt hufvudsakligen för att för vederbörande förvaltande myndigheter åstadkomma en minskning i förvaltningsarbete, som nu mera högst sannolikt inom högst ett par decennier kommer att af sig själf upphöra, och dessutom för den tid det ännu kunde påkallas lätteligen kunde förenklas och förkortas.

Redan under föregående riksdag gjordes, genom förslaget om grundrentornas förvandling till ett fast penningvärde, ehuru det vigtiga beslutet på 1854 års riksdag ett sådant icke från något håll var påkalladt från Regeringens sida, en början att bortskänka delar af Statens väl behöfliga inkomster, uppgående den gången till omkring 300,000 R:dr årligen; men som sådant i betraktande af statsbehofven icke kan sägas vara en välberäknad åtgärd, är det ej heller skäl att dermed fortsätta, och kan jag, i betraktande af allt hvad jag i föreliggande ärende haft äran anföra, ej annat än för min del förena mig med dem, som tillstyrkt bifall till Stats-Utskottets afstyrkande utlåtande i ämnet.

Grefve Mörner: Efter den siste talarens anförande kan jag fatta mig vida kortare, än hvad annars blifvit nödigt. Han har uttalat det påståendet, att hemmansinnehafvare kunna finnas, som anse besittningsrätten förmånligare än eganderätten. Jag tror, att han har skäl för denna sin åsigt, och att det derföre är betänkligt att påtvinga någon en rättighet, som han icke åstundar att erhålla. En annan talare, som yttrade sig för bifall till den Kongl. Propositionen, utvecklade omständligt de skiljaktigheter, som förefinnas emellan de egentligen så kallade kronohemmanen och andra under åborätt upplätta hemman, samt påstod, att Kronans rätt till förstnämnda hemman är af intet värde. Jag tillåter mig med anledning deraf, och för att genast vederlägga hans påstående, uppläsa Kongl. Maj:ts nädiga bref af den 9 November 1849 intaget i Kammarkollegii cirkulär

af

af den 13 December samma år. Detta bref innehåller, att, då Kongl. Maj:t ansett mindre lämpligt och med Kronans rätt förenligt, att i de fall, då kronohemman blifver åboledigt, utan att någon person finnes, som, i följd af släktskap till åboen, är berättigad att värdskapet tillträda, Konungens Befallningshafvande ega att dertill antaga oskyld person, som sedermera är berättigad att hemmanet skattelösa och således endast på grund af en dylik upplåtelse erhåller fördelen att, emot en ringa afgift, förvärfva eganderätt till hemmanet, Kongl. Maj:t, i likhet med hvad uti några särskilda frågor blifvit beslutadt, funnit godt meddela den allmänna nådiga föreskrift, att, då dylika fall inträffa, frågan om det åbolediga hemmanets disponerande bör hos Kammar-kollegium anmälas för att Kongl. Maj:ts nådiga pröfning underställas. Äfven andra författningar finnas, som medgifva sådana hemmans disponerande för vissa allmänna behof. Så har äfven vid flera tillfällen skett och, såsom exempel deruppå må nämnas, att åtskilliga länsmansboställen på sådant sätt tillkommit. Det torde således vara mindre rätt att påstå, det Kronans rätt icke är värd ett öre.

Här har talats mycket om de "ständiga synerna" å ifrågavarande hemman. Dessa syner äro dock, efter mitt förmenande, mycket obeständiga, det vill säga sällsynta. Min öfvertygelse är, att, om de blott en enda gång på sednare tiden ordentligt för rättats, skulle de ifrågavarande hemmanen längesedan blifvit åtminstone till största delen skatteköpta, i synnerhet om dessa syner äfven blifvit utsträckta till nyttjanderätten till skogen.

Författningarne rörande sättet att förvärfva skattemannarätt till kronohemman äro icke desamma för hela landet, ty redan 1817 förordnades genom ett Kongl. Bref af den 6 Maj, att kronohemmanen i de norra länen skulle efter frihetsårens förlopp utan vidare omständigheter öfverföras från krono till skatte. Genom Kongl. Maj:ts nådiga Bref af den 10 Februari 1824 bekräftades denna förordning och den rättighet att få hemman och lägenheter från krono till skatte omförda, hvilken genom dessa författningar medgifvits, utsträcktes, genom ett Kongl. Bref af den 17 Februari 1847 till Kammar-kollegium, derhän, att omföring från krono till skatte skulle, utan skattelösen, få ske, så snart odlingsskyldigheten blifvit fullgjord, äfven om de beviljade frihetsåren ej tilländagått, med annotation tillika om tiden, då skatten först komme att utgöras. Kongl. Maj:ts nu ifrågavarande nådiga Proposition afser, att på de gamla kronohemmanen och lägenheterna, hvilka uttryckligen undantogos, då de nu nämnda föreskrifterna meddelades, utsträcka fördelarne af att utan skatteköp erhålla skattemannarätt. Jag kan icke finna, att några sådana omständigheter äro för handen, att de nödvändiggöra den ifrågasatta förändringen.

Ett bland de skäl, som anförts såsom talande för efterskänkande af Kronans rätt, har hemtats från den afgift, utgörande sex procent af köpeskillingen, som vid skatteköp skall erläggas till Wadstena krigsmanshuskassa. Jag känner icke så noga, huru det för närvarande förhåller sig med denna afgift, och har ej haft tillfälle derom inhämta underättelser, hvartill ej heller Utskottets förslag, eller den

Kongl. Propositionen gifvit anledning, men jag vet, att det redan för 20 år sedan var fråga om att borttaga de särskilda afgifterna till krigsmanshuset, för hvilka då beviljades ett ersättningsanslag. Existerar den ännu, synes det mig, som om rättelse i detta hänseende skulle kunna vinnas, utan att man derföre behöfver förklara, att skatteköp icke vidare skola ega rum.

En talare återopade såsom skäl för bifall till Utskottets förslag, att ett afslag skulle vara för Konungens rådgifvare nedslående och möjligen afskräcka dem från att hädanefter göra framställningar om afhjelpande af brister inom samhällsorganisationen. Mig vill det synas, som någon anledning till en sådan fruktan, som den värde talaren uttryckt, icke är för handen, utan att man i detta afseende kan vara fullkomligt lugn. Den mängd af stora frågor, som för närvarande äro öfverlemnade till särskilda komitéers utredning, utgöra åtminstone för mig ett öfvertygande bevis derpå, att Konungens rådgifvare egnat sådana för samhället maktpåliggande angelägenheter synnerlig uppmärksamhet. En annan talare ansåg nyttigt att bifalla Kongl. Maj:ts Proposition, emedan man derigenom skulle ointetgöra de åborättstvister, som nu så ofta återkomma och som upptaga den tid, regeringens ledamöter behöfde få disponera, om det skulle blifva den möjligt att taga initiativ i de stora samhällsfrågorna. För min del anser jag, att det icke är för ett samhälle nyttigt, att de stora samhällsfrågorna ständigt uppröras, utan tror jag fastmera att samhället ibland behöfver lugn för att kunna ändamålsenligt utveckla sig. Hvad särskildt oss beträffar, hafva vi nyligen fått en stor samhällsfråga löst, som djupt berört många förhållanden och hvarefter dyningar säkerligen ännu länge skola låta känna sig. För oss torde således någon liten paus icke vara otjenlig, och är det dessutom min öfvertygelse, att Regeringen icke skall underlåta att söka bringa till utförande, hvad den anser tiden vara mogen för.

Jag har nu sagt hvad jag egentligen kan hafva att anföra i afseende på denna fråga och fortsätter mitt yrkande om bifall till Stats-Utskottets betänkande med det af mig föreslagna tillägg.

Herr von Ehrenheim: Den talare på Norrlands-bänken, som motsatt sig bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, fästade sig i främsta rummet dervid, att de nuvarande innehafvarne af kronohemmanen skulle vara lika berättigade som fideikommissarier att på oförändrade vilkor besitta sina hemman. Jag ber med anledning deraf få erinra, att de rättigheter, som blifvit tillagda fideikommissarier, grunda sig på testamentariska förordnanden, då deremot de bestämmelser, som gälla med afseende å besittningsrätten till kronohemman, äro utgångna från de lagstiftande makterna, hvilka icke genom de medgifvanden, som tid efter annan blifvit gjorda åt hemmansinnehafvarne, afhändt sig rättigheten att ytterligare lagstifta för dessa hemman, eller att förvandla dem till innehafvarens fullständiga egendom, hvilket måste anses såsom en förbättring i den rätt, som blifvit åboen till försäkrad eller "att sitta odrefven vid hemmanet." Samme talare sade, att man icke fästat uppmärksamhet vid de inskränkningar, som för närvarande ega rum med afseende på nyttjanderätten till skogen.

Detta har man icke gjort af den enkla anledning, att, då åboarne äro berättigade mot en ringa löseskilling förvärfva sig eganderätt till hemmanen, är Statens rätt till skogen af intet värde. Man har försökt att ställa denna fråga i sammanhang med andra frågor af stort omfång. Jag tror, att man handlar klokast, om man låter hvarje fråga gälla hvad den kan, utan att vid dess afgörande inblanda farhågor eller förhoppningar, som med frågan icke hafva att göra. Här har äfven yttrats, att denna fråga är af ringa betydelse. Men mig synes hvarje fråga vara af vikt, som afser förenkling i förvaltningen och undanrödjandet af abnorma undantagsförhållanden och att, då ett statsändamål härmed vinnes, bör väl den omständighet, att ett bifall till propositionen kan bereda ett mindre antal jordbrukare en fördel, icke utgöra anledning till ogillande. Slutligen har man i den Kongl. Propositionen velat se ett bemödande att bereda jordbrukaren fördelar på Statens bekostnad, men häruti har man så mycket mera orätt, som till och med propositionens motståndare erkänt, att ett bifall icke skulle medföra en nämnvärd uppoffring för Staten.

Herr Heijkensköld: Detta ärende har nu så länge blifvit diskuteradt, att jag icke skulle hafva begärt ordet, derest jag icke ansett mig böra till besvarande upptaga en här framställd fråga. En talare har nemligen yttrat, att han betviflar, det hemmansinnehafvarne skulle vilja mottaga den gåfva, förslaget innebär, då de derigenom nödgades underkasta sig en utgift, nemligen lösen för resolutionen. Jag får med anledning häraf förklara, att jag, såsom egare till trenne gårdar af krononatur, med tacksamhet skall emottaga en sådan skänk, emedan jag allt för väl vet, hvilka kostnader, som äro förenade med ett skatteköp.

Det torde tillåtas mig att fästa uppmärksamhet på de svårigheter, som uppstå för en åbo, då han af sina medarfvingar skall lösa åborätten till hemmanet. I de flesta fall saknar han medel dertill, men den utvägen att mot in-teckning i hemmanet upplåna penningar är stängd för honom, så länge hemmanet icke är skattelöst.

En talare har erinrat om den besittningsrätt till skogen, som kronan genom frigifningen skulle komma att afhända sig. Jag ber att deremot få anmärka, att, då antalet af dessa hemman numera är så ringa, som här uppgifvits, det är att förmoda, att denna skog i det hela taget är ganska obetydlig. Dessutom har åboen så länge skött denna skog såsom vore den hans egen, att kronans rätt i detta afseende ej lärer vara värdt att hålla på. För min del yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Montgomery-Cederhielm: Då diskussionen redan länge fortgått, vill jag icke upptaga tiden med att söka besvara alla de anmärkningar, som blifvit gjorda mot Utskottets Utlåtande, men ber dock att få påpeka en synpunkt, ur hvilken frågan ännu icke blifvit betraktad. De förslag, som här förr blifvit framställda i afsigt att befria jorden från de på densamma hvilande onera, hafva alltid blifvit mötta med motstånd. Så t. ex. frågan om indelningsverkets aflösning. Jag frågar då, hvarföre är man så ifrig att efter-

skänka kronans rätt till de ifrågavarande lägenheterna, då inga klagomål öfver existerande förhållanden försports från innehafvarne af dessa lägenheter, utan tvärtom de föreskrifter, som nu gälla, visat sig på ett tillfredsställande sätt befordra skatteköp? Detta förhållande torde kanske böra tagas i betraktande, innan man beslutar sig för bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Nordström: Emot min anmärkning, första gången jag hade ordet, att den fideikommissariska karakter, besittningsrätten till kronohemman egde, väl icke kunde rubbas utan de aktuella innehafvarnes bifall, har den regeringsledamot, som efter mig uppträdde, invändt, att lika väl som fideikommiss på privaträttens område kunde upphävas, kunde de ock uti nu ifrågavarande hänseende förändras eller afskaffas. Detta påstående kan jag icke biträda. Den rätt, en person lagligen tillträd och utöfvar, är för honom ett jus acquisitionis, som hvarken gammal eller ny lag kan beröfva honom mot hans vilja och samtycke; ett förhållande, som i fråga om enskildes fideikommiss visar sig äfven deruti, att de förändringar, som med släktens samtycke i den fideikommissariska arfsordningen kunna beslutas, dock icke förr än efter den aktuella innehafvarens död, bringas till verkställighet; och ehuru, beträffande kronohemman, den aktuella innehafvarens skatteköp af hemmanet med deraf härflytande rättigheter icke är beroende af släktens samtycke, kan dock ej hans eget samtycke undvaras till emottagande af en gåfva, som han icke sökte, eller en sådan gåfva påtvingas honom mot hans vilja. En annan talare har förklarad, att han såsom innehafvare af vissa kronohemman med nöje skulle emottaga gåfvan och trodde andra vara lika sinnade som han. Detta må vara godt och väl, så vidt han inskränker sitt generösa förklarande till sig sjelf; men för andra är han ej kompetent att svara och på sjelfva frågans princip kunde det i alla händelser ej återverka. Hvad för öfrigt blifvit yttradt af dem, som efter mitt första anförande uppträd, påkallar ej något annat svar från min sida, än att jag till bevis på, huru i allmänhet litet benägen till och med en skattehemmansegare bland allmogen är att låta sitt hemman enligt arfslagarne styckas eller klyfvas, må erinra om den i de nordliga och mellersta, mähända ock de sydliga, provinserna i Sverige ännu mycket allmänna sedvana, att hemmansegaren vid framskriden ålder, genom aftal med den af sina söner eller barn, han finner lämpligast att öfvertaga hemmanet efter hans död, bestämmer den löseskilling, tillträdaren skall erlægga och till sina syskon såsom arfsqvot för hemmansandelen utbetala; hvilket allt, då man närmare arfverväger de inre grunderna för ett sådant förfaringsätt, bland hvilka kärleken till släktjorden icke utöfvar någon ringa inverkan, torde ock i sin mån bevisa, att den föreslagna åtgärden och följderna deraf icke eger något verksamt motiv i allmogens önskingar och åskådningssätt. Jag förblifver vid min redan gjorda hemställan om bifall till Utskottets förslag.

Herr von Koch: Jag begärde ordet egentligen med anledning af en värd talares uppgift, att de ifrågavarande kronohemmanen vore

att anse såsom ett slag af fideikommissser. Den anmärkning, jag härvid ville framställa, har emellertid redan blifvit framhållen af den siste värde talaren, då han omnämde, att hemmansinnehafvaren kan försälja sin åborätt och för egen räkning behålla köpeskillingen. Ut i denna omständighet ligger just en väsentlig skillnad mellan slägtfideikommissser och den ifrågavarande åborätten, ty under det med afseende å de förra någon afvikelse från stiftelsen icke får ega rum, med mindre Konungen efter släktens hörande dertill lemnar sitt samtycke, kan deremot åborätten afhändas innehafvarens slägt allenast genom ett köpe- eller bytesaftal, släkten ohördan.

En talare på Örebro-bänken omnämde, att tillträdande innehafvare af åborätt aldrig behöfde utgifva lösen till sina medarfvingar efter förre innehafvaren. Så är dock icke förhållandet, ty åtskilliga kronohemman öfvergå icke till äldste sonen, utan till samtliga den förre innehafvarens arfvingar, hvilka derföre måste lösas ut af äldste sonen, derest han vill ensam öfvertaga hemmanet.

En fråga, som verkliga kan vara ganska tvistig, är den, huruvida den hemmansinnehafvare, som föredrager att fortfarande hafva blott besittningsrätt, är skyldig att mottaga eganderätt, då såsom allmän regel torde få antagas, att ingen är tvungen att mot sin vilja mottaga en gåfva. Någon svårighet härutinnan lärer väl emellertid ej vara att befara, och huruvida den innehafvare, som skulle förvärfva eganderätt, vore pliktig att lösa resolution med anledning af förändringen, synes mig böra blifva föremål för öfverläggning först efter det beslut i sjelfva hufvudsaken fattats.

En ganska spetsig betänklighet framställdes af den ledamot af Stats-Utskottet, som erinrade, att, då man eljest ständigt och jemnt talar om aflösning, man icke i detta fall borde erbjuda en gåfva. Men om aflösningssumman, såsom här, är så ringa, att det för Staten är fördelaktigare att helt enkelt efterskänka den, tror jag att faran af ett prejudikat icke är särdeles stor.

Med förvåning hörde jag en aktad talare på Kalmar-bänken instämma i hvad en talare på Norrlands-bänken yttrade om obilligheten af den ifrågavarande gåfvan. Förstnämnde talare framställde nemligen vid remissen af den Kongl. Propositionen ett vida betänkligare förslag, och anförde dervid: "Jag tror, att man, utan att träda nuvarande innehafvares af kronohemman rätt för nära, kunde bestämma en viss preskriptionstid, inom hvilken de skulle ega göra sina anspråk på skattelösen gällande. Denna tid skulle ej tilltagas alltför kort, så att öfverraskning ej måtte kunna sägas ega rum, men efter dess utgång skulle Staten ingripa och på auktion försälja alla hemman, hvilkas innehafvare icke begagnat sig af lösningsrätten". — Jag öfverlemnar åt Herrarnes eget bedömande att afgöra, genom hvilkendera åtgärden det största ingreppet komme att ega rum.

Herr Thyselius: Såsom ett ytterligare skäl mot bifall till den Kongl. Propositionen har blifvit anfördt, att ett sådant äfven skulle hafva till följd, att den förmån skulle försvinna, hvilken Kronan eger derutinnan, att när en åboslägt utgår, det såmedelst åbolediga hemmanet, hvilket till Kronans disposition hemfaller, kan till boställe

åt någon tjensteman anvisas, eller till annat allmännyttigt ändamål användas, och det har blifvit sagdt, att jag, till följd af min embetsställning, vore i tillfälle att derom lemna vidare upplysning. På samma gång jag då har att instämma i uppgiften om den i författningarne Kronan förbehållna rätt i förenämnda hänseende, bör jag dock tillkännagifva att under de flera år jag innehafvt plats i Kammar-kollegium, Kronan icke på detta sätt kommit till fri disposition af någon egendom, hvilket icke heller för framtiden torde vara att påräkna, enär, genom den mot slutet af diskussionen omförmälta Kongl. Kungörelsen den 8 Maj 1863, det är kronoäbo medgifvet, att mot betingad löseskilling hemmanet eller lägenheten till personer äfven utom släkten öfverlåta, i och hvarmed också den förr befintliga, här omordade likheten emellan de åt äboer upplätta hemmanen och fideikommitterad jord i sin väsendtligaste del förfallit.

I afseende å skogen till kronohemmanen förekommer väl, att äboen icke har rätt att begagna den mera än till nödortften; men jag har aldrig erfarit, att Kronan sjelf till sin nytta sökt tillgodogöra skogen på dessa hemman, och med den utveckling, rättsbegreppen numera ernått, tror jag icke, att någon förändring här är att förvänta.

Beträffande antalet lägenheter, som ännu icke blifvit skattelösta, har en oriktig uppfattning hos åtskilliga talare gjort sig gällande. Enligt af skatteförenklingskomitéen år 1847 uppgjord beräkning uppgick antalet af så beskaffade lägenheter till 6,070, hvaraf sedermera intill utgången af år 1867 skatteförsålts endast 1,779, eller icke fullt $\frac{1}{3}$ -del, på hvilket förhållande jag trott mig, utan våda för att misstaga mig, kunna grunda det antagande, att de återstående mer än 4,000 lägenheterna, af hvilka de flesta utan tvifvel äro till omfånget och värdet obetydliga, icke alla skola under följande tjugo åren blifva föremål för skatteköp.

En ledamot af Stats-Utskottet, hvilken äfven här motsatt sig den Kongl. Propositionen, har mycket talat om den lindring i göromål, hvilken med det nu ifrågavarande förslaget skulle vara afsedt att bereda det embetsverk, hvarifrån förslaget härleder sig, hvilket åter efter hans yttrande, icke vore så alldeles nödvändigt. Med anledning deraf bör jag förklara, att någon sådan afsigt ingalunda framkallat förslaget, hvilket, på sätt jag förut haft tillfälle meddela, endast och allenast hemtar sin grund ifrån Riksdagens bestämdt uttryckta åsigt att besvärsmålen måtte, så vidt ske kan, skiljas från de administrativa myndigheternas behandling, och att en förenkling i förvaltningen bör beredas. Hvad den omtalade lindringen i göromål angår, så skulle förhållandet blifva det alldeles motsatta för de nuvarande ledamöterna och detta fortfarande under de närmast följande åren. Såsom jag förut nämnt, finnas ännu mer än 4,000 kronolägenheter och de osålda kronohemmanen äro till största delen i små lotter fördelade, och på en mycket betydlig del af åtminstone lägenheterna finnas för det närvarande äboer icke i vederbörlig ordning antagna. Innan dessa hemmansdelars och dessa lägenheters omförande till skatte kunde ega rum, bör besittningsrätten till dem förut vara utredd och stadfästad, hvilken utredning måste gifva uppkomst åt

en stor mängd ärenden först hos de särskilda länsstyrelserna och sedan hos det embetsverk, som har att i andra instansen pröfva alla de tvistiga frågorna från rikets alla län. Men sedan denna utredning en gång vore gjord, upphörde ock de administrativa myndigheternas befattning med dylika ärenden. Ett sådant hopande af göromål är ofta följden af mera genomgripande förändringar i beskattningen och förvaltningen. afsedda att i framtiden bringa reda och enkelhet. Så har till exempel beslutet om qvarnars befriande från grundskatt gjort nödvändigt, att för hvarenda med ränta eller tionde beskattad qvarnlägenhet. och antalet af dem är, såsom bekant, i Sverige ganska stort, anställa undersökning till utrönande af hvad utaf räntan eller tionden blifvit beräknadt särskildt för qvarnen och särskildt för den dermed förenade jord, och dessa undersökningar, hvilka icke sällan föranledt till ny skattläggning af jorden, hafva nu i flera år utgjort föremål för pröfning af Konungens Befallningshafvande och Kammar-kollegium, och äro, oaktadt all derä använd möda, ännu icke fullt afslutade.

Förenämnde Stats-Utskottets ledamot har under diskussionen äfven framkastat ett förslag om kapitaliserande och aflösning af skatteköpeskillingarne, i sammanhang, såsom jag vill föreställa mig, med en blifvande aflösning af grundskatten. I anledning häraf vill jag erinra, att en sådan aflösning af grundskatten ännu kan vara ganska aflägsen, men i hvad fall som helst hemställa, huruvida, då räntan för de aldra flesta bland dessa lägenheter icke öfverstiger en eller annan riksdaler och för en mängd stadnar vid några få öre, samt då skatteköpeskillingen högst uppgår till tio års ränta, men denna beräknad icke efter det belopp, hvarmed den utgöres, utan efter kronovärdi, hvilken köpeskillning, på sätt en annan talare uppgifvit, dessutom får fördelas till inbetalning under lika många år, det kan vara skäl att för denna obetydlighet ställa till med alla de besvärliga uträkningar, den vidlyftiga bokföring och allt det uppbörds- och redogörelsebestyr, som en aflösning, lika långvarig som den af grundskatten, således åtminstone i 40 år, komme att medföra.

Friherre Raab, A. d. Ch.: En värd talare har under diskussionen till stöd för sitt yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts Proposition anført, att han, som innehade flera kronohemman, skulle med tacksamhet och stor belåtenhet mottaga gåfvan. I motsats till en sådan uppgift torde jag få nämna, att, enligt hvad jag har mig bekant, den ifrågasatta gåfvan skulle för åtskilliga andra kronoåboer blifva föga välkommen. Det nuvarande förhållandet medför nemligen i många fall en bestämd fördel både för åboens enka, när hon eger rätt att efter mannen sitta kvar vid hemmanet, och för äldste sonen, som på förhand vet att hemmanet skall tillfalla honom och att han der skall få sin verksamhet. Innan en förändring vidtages, bör derfore någon tid medgifvas, på det förändringen icke måtte komma öfverraskande och störande.

Det har blifvit omnämndt, att kronoåboen eger föryttra sin åborätt; men om han har en son och denne vill lösa till sig åborätten, må det väl vara honom tillstätt.

För min del kommer jag att rösta för bifall till Utskottets förslag, med det dertill af Grefve Mörner förordade tillägg.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr vice Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Stats-Utskottets förevarande Utlåtande; dels af Grefve Mörner, att Kammaren måtte bifalla Utlåtandet och dessutom för sin del besluta, "att Riksdagen, jemte anmälan af sitt i ämnet fattade beslut, tillika skulle i underdånighet anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes anbefalla, att sådana förteckningar öfver till skatte icke lösta kronohemman och lägenheter, som uti Kongl. Kungörelsen den 15 December 1848 omförmälas, må åtminstone hvart annat år uppläsas från predikstolarne i de socknars kyrkor, der hemmanen eller lägenheterna äro belägna, och vid tingsställena anslås;" och dels slutligen, att Kammaren, med afslag å Utlåtandet, måtte bifalla Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i ämnet.

Härefter framställde Herr vice Talmannen först proposition på bifall till Stats-Utskottets förevarande Utlåtande, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, sedermera proposition på bifall till Utlåtandet med det af Grefve Mörner föreslagna tillägg, då svaren likaledes utföllo med många så väl ja som nej, och slutligen proposition på afslag å Utlåtandet och bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet aflättna nådiga Proposition, hvarvid jemväl svarades många både ja och nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Flera ledamöter begärde votering.

Efter förmälan, att Kammaren egde att bestämma, hvilketdera af de öfriga yrkandena skulle utgöra kontrapositionen vid den blifvande voteringen, hemställde Herr vice Talmannen, att såsom kontraposition skulle antagas bifall till Utlåtandet med det af Grefve Mörner föreslagna tillägg, och, då dervid svarades många ja, blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som afslår Stats-Utskottets Utlåtande N:o 38 och bifaller Kongl. Maj:ts i ämnet aflättna nådiga Proposition, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifaller Kammaren ifrågavarande Utlåtande med det af Grefve Mörner föreslagna tillägg.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—33;

Nej—53.

Härefter anmälte sig och yttrade:

Herr Heijkenskjöld: Då jag under diskussionen omnämnt, att jag var kronoåbo, anser jag mig böra tillkännagifva, att jag icke deltagit i den nu försiggångna voteringen.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 8 och 9 dennes bordlagda Utlåtande N:o 39, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående upplåtelse under eganderätt af en till marknads- och kyrkostuguplats anslagen mark inom Lycksele socken af Westerbottens län.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 8 och 9 dennes bordlagda Utlåtande N:o 40, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående restitution till bolaget L. O. Smith & Comp. af erlagd tillverkningsavgift för icke tillverkad bränvin.

Herr Wijkander: Emot det nu föredragna betänkandet har jag icke något att erinra, och ej heller har jag att i sjelfva saken meddela någon upplysning, men då jag vid början af detta sammanträde på min plats anträffade ett cirkulär, undertecknad L. O. Smith & Comp., och deri uppgifves, att Stats-Utskottets motivering vore oriktig, till stöd för hvilket påstående åberopats ett intyg af Konungens Befallningshafvande i Upsala län, har jag ansett, att det vore lämpligt och för Utskottet jemväl önskligt, om nämnda uppgift, innan Kammaren fattar sitt beslut i frågan, något närmare belystes; och anhåller jag därför, att någon af Utskottets ledamöter behagade meddela upplysning härom.

Herr Montgomery-Cederhielm: Med anledning af den föregående värde talarens anförande, ber jag att få nämna, att Stats-Utskottet verkligen begått ett misstag. Vid den af Utskottet företagna beräkning öfver det kannetal, L. O. Smith & Comp. skulle anmält sig vilja tillverka, har Utskottet nemligen kommit till det resultat, att det anmälda beloppet skulle utgjort 300 kannor om dagen, ehuru det anmälda beloppet under en termin, den 12:te, uppgått ända till 500 kannor. Den felaktiga beräkningen härrörde deraf, att man icke tog i betraktande, att under sista terminen förekommo åtskilliga helgedagar, derunder någon tillverkning icke fick ega rum.

Detta oaktadt, tror jag att Kammaren saknar anledning frångå det slut, hvori Utskottet stadnat, och hvilket jag tills vidare, och då ännu ingen motsatt sig detsamma, icke anser nödigt att närmare försvara.

Friherre Funck: Då den förste värde talaren omnämnt den skrifvelse, man behagat här utdela, samt det af denna skrifvelse vill sy-

nas, som om de deri meddelade uppgifter kunnat komma Utskottet till del före afgifvandet af Utskottets utlåtande, ber jag att få nämna, att utlåtandet är dateradt den 5 April, hvaremot Konungens Befallningshafvandes intyg är utfärdadt först den 9 i samma månad och kommit mig till handa med ett bref, dateradt 2 dagar sednare. Ordställningen i skrifvelsen torde derföre få anses vara mindre lyckligt vald, då den kan gifva anledning till ett dylikt missförstånd; den torde väl emellertid få tillskrifvas endast någon ovana i Svenska språkets behandling.

Beträffande sjelfva hufvudsaken, är jag af den åsigt, att Utskottets hemställan är riktig och jag har inom Utskottet biträdt densamma. Detta hindrar mig dock ej, att anse det billighetsskäl finnas, som kunna föranleda bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, och jag behöfver i detta hänseende allenast åberopa innehållet af den nädiga Propositionen. Jag fäster mig dervid mindre vid det förhållande, som af L. O. Smith & Comp. åberopats såsom särdeles bevekande, att nemligen bolaget råkat erhålla en oskicklig brännmästare och dåliga betor, än dervid, att bolaget onekligen gjort ganska mycket, för att här i landet införa förbättrade bränningsmetoder, samt att det icke kan anses billigt, att staten tager skatt för större kannetal, än som tillverkats. Om derföre Kongl. Maj:ts Proposition skulle för öfrigt vinna något understöd, så vill jag för min del gerna biträda densamma.

Friherre Raab, Ad. Ch.: Jag ärnar icke uppträda till försvar hvarken för den af L. O. Smith & Comp. vidtagna åtgärd, att genom ett cirkulär vilja plädara i egen sak, eller för de ordalag, hvari cirkuläret är affattadt och som, enligt hvad man sagt mig, skola vara föga väl valda; men jag kan icke underlåta att förorda bifall till Kongl. Maj:ts Proposition, emedan denna stöder sig på billigheten. Det är nu 20 år sedan jag befattat mig med bränvinstillverkning; men jag känner dock nogsam, att det är en högst vansklighandtering. Nu har verkliga bolaget L. O. Smith & Comp. här i landet sökt bereda oss fördelarne af att använda sockerbeter till bränvinsbränning. Naturligtvis har bolaget dervid afsett äfven sin egen vinst; men detta hindrar icke, att det för landet vore särdeles förmånligt, om försöken utföllo så, att denna method vunno allmännare tillämpning. Då emellertid methoden hittills varit oförsökt och bolaget hade den oturen att erhålla en oskicklig brännmästare, var det icke underligt om försöket misslyckades. Att då, ehuru det anmälda beloppet icke blifvit tillverkad, utkräva skatten, synes mig icke vara öfverenssämmande med billighetens fordringar. Om det varit en fattig per-ton, som framställt likartad anhållan, torde Utskottet icke hafva tillstyrkt afslag. Men att då, på den grund att sökanden anses förmögen, begagna sig af hans obekantskap med handteringen och förklara att, alldenstund förordningen det medgifver, må vi hålla till godo med öfverbetalningen — det kan jag icke anse vara rätt, synnerligast som en dylik stränghet kunde verka afskräckande på dem, som eljest vore sinnade att verkställa för landet gagneliga försök.

Jag anhåller, att Kammaren, med afslag å Utskottets utlåtande, måtte bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet afåtna nådiga Proposition.

Herr Montgomery-Cederhielm: Naturligtvis beror det på känslosamheten hos Kammarens ledamöter, huruvida Kongl. Maj:ts Proposition eller Stats-Utskottets förslag vinner bifall. För min del kan jag dock icke finna, att tillräckliga skäl tala för den ifrågasatta eftergiften och jag anhåller att få erinra, att bolaget redan åtnjutit en ganska betydlig restitutions, uppgående till ett belopp af 5,401 R:dr 90 öre för 7,717 kannor. Då det anmälda beloppet utgjort blott 28,400 kannor, därför erlagts 19,880 R:dr, och bolaget således fått mera än en fjerdedel af afgiften restituerad, kan man just icke klaga öfver obillighet.

Den enda egentliga grunden för en ytterligare restitution skulle väl vara den, att bolaget inlagt förtjenst om fäderneslandet genom att söka införa en ny industri. Så vidt jag har mig bekant, har dock användandet af sockerbeter till bränvinsbränning icke visat sig vara för vårt land synnerligen gäneligt och jag kan därför icke fästa något vidare afseende på detta skäl.

I den Kongl. Propositionen anföres vidare, hurusom bolaget haft otur att erhålla en oskicklig brännmästare, att en beställning af redskap icke aflemnats i rätt tid; att betorna blifvit frusna m. m. Sådant kan ju hända hvarje industriidkare. Han bör på förhand beräkna sin möjliga vinst och sin möjliga förlust, och jag tror icke att det ifrågavarande bolaget är så oerfarit i affärer, att det icke kunnat tänka sig såsom möjligt hvad sedan inträffat.

De skäl, bolaget åberopat, skulle kunna återkomma i ganska talrika framställningar, och jemväl här finner jag en anledning att tillstyrka Kammaren att biträda Utskottets förslag.

Herr Wallenberg: Friherre Raab har emot Stats-Utskottets ledamöter riktat en beskyllning, som jag anser mig icke böra lemna utan genmäle. Herr Friherren har nemligen antydt, att Stats-Utskottet skulle kommit till annat slut, derest frågan gällt annan person. I motsats till en sådan föreställning, vågar jag uttala den vissa öfvertygelse, att man här sett på sak och icke på person, samt att Kammaren gör klokast, om den biträder Utskottets förslag. Betraktar man saken, företer sig ett industrielt företag, som slagit mindre väl ut. Nu frågas, om väl Kammaren är beredd att komma hvarje företag, som gifvit mindre godt resultat, till hjälp. Mig synes, att detta vore en nog farlig väg att beträda, och jag hemställer, om det kan anses utredt, att icke jemväl andra gjort förluster på enahanda sätt som detta bolag, utan att de därför framkommit med anspråk på ersättning.

Vill man gifva en nationalbelöning, då borde den komma under mera passande form; men att, på sätt som skett, under vädjande till känslorna, begära eftergift af skatter, är en betänkelig åtgärd, som sannolikt icke komme att sakna efterföljd.

Jag anhåller om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Odelberg: Under åberopande af de skäl, som blifvit anförda af Friherre Raab, anhåller äfven jag, att Kammaren behagade, med afslag å Stats-Utskottets utlåtande bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet aflåtna nådiga Proposition. Jag vill icke apprepå de skäl, som redan blifvit andragna, och inskränker mig derföre till att förklara, att jag icke kan anse det billigt, eller ens Staten värdigt, att behålla några tusen R:dr, som Staten, efter min uppfattning, icke bort göra anspråk på.

Friherre Raab: Herr Montgomery-Cederhielm har omförmålt, att L. O. Smith et Compani redan åtnjutit restitution till ett belopp af 5,401 R:dr 90 öre. Den restitutionen har emellertid tillkommit bolaget på grund af bränvins-förordningens stadgande om restitution för underbränning, då deremot nu är fråga om återställande af den ytterligare afgift, som bolaget erlagt för icke tillverkad bränvin.

Samme värde talare yttrade, att, om man medgäfvde den ifrågasatta eftergiften, kunde man emotse likartade anspråk från andra håll. Så vidt jag har mig bekant, har dock ingen här i landet utom detta bolag i större skala anlagt fabrik för tillverkning af bränvin af hvitbetor. Nu är det en känd sak, att potatis icke längre här går väl, samt att ett tunnland, besådt med rotfrukter, afkastar mera än samma areal besådd med säd; och då tyckes det vara skäl att uppmuntra företag, som afse att befördra odlingen af hvitbetor genom att förskaffa dem användning. Ur denna synpunkt synes mig, att bolaget gjort sig förtjent af välvilja.

En ledamot af Stats-Utskottet på Stockholms-bänken yttrade, att jag skulle beskyllt Utskottet att hafva förfarit hårdt, emedan fråga var om ett bolag, som ansågs förmöget. Mitt yttrande afsåg emellertid, att det på detta rum sannolikt skulle varit lättare att vinna eftergifter, derest sökande varit en fattig person. Det hade icke kunnat falla mig in att förutsätta, att den värde ledamoten af Stats-Utskottet, som icke är känd för att vilja lägga fingrarna emellan, skulle afstå från att yrka ett strängt utkräfvande af rätten, och det var derföre jag vädjade till Kammaren.

Jag känner icke personligen L. O. Smith et Compani och har ej ens läst bolagets föreliggande skrift; men min billighetskänsla har manat mig att påyrka, det man icke skulle behålla penningar, som Staten icke haft moralisk rätt att taga.

Herr Bennich: Det är icke af sympati för bolaget, utan allenast af känsla för rätt och "högsta rätt", jag anser mig böra understödja den åsigt, som påyrkar afslag å Stats-Utskottets Utlåtande. Någon nationalbelöning är icke i fråga, utan det hela reducerar sig dertill, huruvida Staten skall taga skatt för ett experiment, som misslyckats. Det är konstateradt, att endast en del af det anmälda beloppet blifvit tillverkad, äfvensom att det anställda försöket att åstadkomma en ny industri, till följd af samverkande ogynnsamma omständigheter, misslyckats. Då frågas, om det väl kan vara billigt och rätt att, på grund af en i och för sig drakonisk lagstiftning, utkräfvå skatten för hvad som icke blifvit tillverkad. Jag tror det

icke, och af sådan anledning, men utan afseende å personen, yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Brusewitz: Åtskilliga talare, hvilka här uppträdt till försvar för Kongl. Maj:ts Proposition, hafva yttrat, att det vore mindre riktigt af Staten att utkräfva denna skatt, enär de skattdragande deraf ej haft någon fördel. Det kan visst så vara och saken har blifvit betraktad äfven från denna sida i Utskottet, som likväl stadnade i den åsigten, att man då borde förändra förordningen, men ej i detta särskilda fall ifrågasätta någon restitution. Det är naturligt, att hvar och en bränvinsbrännare, som misslyckats, skulle, derest denna framställning bifalles, komma och begära restitution af skatt för bränvin, som ej blifvit brändt, oaktadt skatten blifvit betald. Det torde ej vara skäl att uppmuntra till dylika ansökningar, utan heldre ändra författningen så, att den blifver lika för alla.

Man har sagt, att det skulle finnas andra billighetsskäl, som borde tala för bifall till den ifrågavarande framställningen, nemligen den införskrifna Franska brännmästarens oerfarenhet och betornas skadande af kölden samt den undervisning, som, enligt Herrar Smith et C:nis uppgift, blifvit öfver 100 elever meddelad uti konsten att bränna bränvin af hvitbetor. Jag hemställer, om en sådan skola är värd en sådan uppmuntran, som den här ifrågasatta. För min del kan jag ej tro att det är skäl dertill.

En annan sida af saken är rättsförhållandet. Det är alldeles gifvet, att sökandena erhållit den restitution, som de billigtvis kunnat begära. De hafva nemligen först och främst erhållit tillbaka en hel termins afgift, hvarunder de ej brännt; dessutom hafva de erhållit restitution af en femtedel utaf all annan erlagd afgift för den tid, som de brännt. Hårtill kommer såsom af den specifikation öfver anmäldt och tillverkad bränvin, som jag har i handen, synes att, oaktadt bränningen gifvit ett högst dåligt resultat, sökandena likväl anmält sig till bränvinstillverkning under en följande termin för 500 kannor om dagen, då det hade stått i deras eget skön att betrygga sig för den casus, som nu inträffat, genom att ej anmäla sig för högre tillverkning än den minsta tillåtna eller 300 kannor, i stället att, såsom skett, öka detta till 500. Detta allt synes mig vara tillräckliga skäl för Stats-Utskottets hemställan, hvarom jag för min del anhåller.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till Stats-Utskottets förevarande Utlåtande och dels att Kamraren, med afslag derå, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet aflättna nädiga Proposition; framställde Herr vice Talmannen först proposition på bifall till Utlåtandet, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, och sedermera proposition på afslag derå samt antagande af Kongl. Maj:ts nädiga Proposition i ämnet, då svaren likaledes utföllo med många så väl ja som nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller Stats-Utskottets Utlåtande N:o 40, röstar
ja;

Den det ej vill, röstar
nej;

Vinner nej, afslår Kammaren detta Utlåtande och bifaller Kongl. Maj:ts i ämnet aflåtna nädiga Proposition.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 51;
Nej — 22.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 8 och 9 dennes bordlagda Utlåtande N:o 42, i anledning af väckt motion, angående förändring i sättet för utgörande af arrenden från akademihemman.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarne Stats-Utskottets den 8 och 9 dennes bordlagda Memorial N:o 43, i anledning af återremiss å nittonde punkten af Stats-Utskottets Memorial N:o 31.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 8 och 9 dennes bordlagda Utlåtande N:o 44, angående ersättning för sådana af Statskontoret förskottsvis bestridda utgifter, för hvilka statsanslag ej blifvit beviljade; och

Memorial N:o 45, rörande återbetalningsskyldigheten för lånet till segelleds öppnande mellan Hattefura vid Wenern samt sjön Stora Lee.

Vid ånyo skedd föredragning af Bevillnings-Utskottets den 8 och 9 dennes bordlagda Memorial N:o 7, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut angående allmänna bevillingen, blef den föreslagna voteringspropositionen af Kammaren godkänd.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 8 och 9 dennes bordlagda Betänkande N:o 29, i anledning af återremiss af Lag-Utskottets Ut-låtande N:o 11, angående förändring i Kongl. Förordningen om egors fredande mot skada af annans husdjur och om stängselskyldighet den 21 December 1857.

Herr von Gegerfelt: Genom förevarande betänkande har Utskot-tet sökt uttala de åsikter, som, vid ärendets förra behandling hos Kamrarne, gjort sig gällande och föranlett återförvisningen af Ut-skottets förra betänkande i denna fråga. Då jag hyser den mening, att Utskottet bör, så vidt möjligt, sammanjemka och söka formulera Kamrarnes vid en återremiss uttalade åsikter, har jag ej ansett mig kunna reservera mig emot Utskottets utlåtande, utan tvärtom med-verkat till detsamma, men deraf följer ej att jag kan i Kamraren yrka bifall dertill.

De betänkligheter jag hyste mot Utskottets förra betänkande, gälla äfven detta, och jag har ej funnit skäl att frångå min då yt-trade åsigt. — Frågan om stängselvitsord är onekligen en fråga af civillags natur. Den ligger således inom området för Konungens och Riksdagens gemensamma lagstiftande myndighet. Den kan ej hän-föras till den administrativa lagstiftningen, enär den omöjlig kan anses röra den allmänna hushållningen, utan angår det enskilda för-hållandet emellan tvänne grannar. Då nu Riksdagen ej eger att åt Konungen uppdraga att lagstifta i en fråga, som enligt grundlagen tillhör Konung och riksdag gemensamt, så har jag ej kunnat anse det af Utskottet nu framlagda förslag vara i formelt hänseende rik-tigt.

Den föreslagna förändringen är dessutom alldeles obehöflig. Om ett landsting finner något af de i stängelsförordningen förekommande stadganden vara för sitt område mindre lämpligt, så eger detta lands-ting att om ändring derutinnan göra framställning hos Kongl. Maj:t, som, derest han finner skäl, att dervid fästa afseende, utan ringaste omgång kan afgifva proposition till Riksdagen, på samma sätt som skett för tillvägbringande af en särskild skogslagstiftning för Gotland.

Herr von Koch: Då detta ärende förra gången förevar, så yttrade jag mig ej, emedan jag var af den tanke, att förslaget i sin dåvarande form ej kunde bifallas, ehuru mycket jag än önskade att en lagförändring i denna riktning måtte ske. Men jag fann mig hin-drad af konstitutionela betänkligheter, hvilka måste besegra alla önsknigar.

Hvad först beträffar gränsen emellan den ekonomiska och den civila lagstiftningen, är denna så svår att uppdraga, att t. ex. vid 1867 års riksdag, då det inom Konstitutions-Utskottet, på grund af en motion, var fråga om att bestämna densamma, förklarade Konstitu-tions-Utskottet, att en sådan gräns ej kunde med säkerhet uppdragas. Men i afseende på denna speciela sak är det nu fråga om en ser-vitut af värsta slag, nemligen rättigheten för den ena grannen att ålägga den andra att stänga, när han ej behöfver stänga, hvilket, såsom Herrar jordbrukare veta, är både kostsamt och besvärligt.

För en person, hvilken vill vårda sin skog och ej låta beta densamma, blifver det alltid hårdt att nödgas använda en stor del deraf till öfverflödiga gärdesgårdar för att utestänga sin grannes kreatur.

Regeln är, att hvar och en, som hemdjur eger, skall om dem hålla sådan vård, att de ej olofligen inkomma på annans egor. Det är den rättighet, som undantagsvis existerar i stängselsvitsordet, som man nu vil inkränka. För min del tror jag ej det låter sig göra, att hafva en gemensam lag för slättbygd och skogbygd. Till och med inom samma provins kunna förhållandena vara så olika, att de påkalla en olika lagstiftning.

Frågan gäller nu, huruvida stadgandet om stängselsvitsord är af ekonomisk eller civillags natur. Derom strida de lärde. För min del har jag accepterat den gränslinea, som lagkomitéen angifvit i motiven till sin Byggningsabalk, och som blifvit citerad af en ärad ledamot, hvilken opponerat sig emot bifall till förslaget, och som äfven åberopats af en lagfaren man i Andra Kamnaren. Lika med dem tror jag att stängselsvitsordet hör till civillagen. Det är en servitut och om en sådan kan man ej lagstifta i annan väg än den för civil-lag föreskrifna. Men det är just det man nu håller på att göra, då det är fråga om att Konung och Riksdag skola gemensamt utfärda en författning, af den här föreslagna lydelsen. För min del tror jag ock, att landstinget är mycket lämpligare att framkomma med förslag i detta fall än Riksdagen, och jag tror ej, att denna behöfver besväras med att afgöra, om en del af ett landstings område skall slippa denna servitut och en annan del ej, utan jag anser, att begge statsmakterna kunna i detta, som i flera andra fall, sedan de gemensamt stiftat en generel lag, låta Konungen ensam utöfva den dispensationsrätt, som han ofta finner sig befogad att begagna sig af i civillagsväg, likasom han nödgas göra det inom kriminallagens område. Då det till följd af den menckliga ofullkomligheten blifver svårt att i lagstiftningsväg tänka sig alla möjliga fall, som kunna inträffa, har man ju åt Konungen uppdragit att utöfva benådningsrätten och meddela dispens. En sådan dispensationsrätt är hos oss ej okänd, hvarken i beskattningsväg, t. ex. i frågor om efterskänkande af tullafgifter, eller i civillagsväg. Man behöfver ej gå långt i vår civillag för att finna, att äfven i de delar deraf, som tillkommit efter 1809, och således under vårt nuvarande statsskick, en sådan dispensationsrätt finnes Konungen medgifven, såsom t. ex. i afseende på äktenskap inom vissa förbudna led. Det är visserligen numera borttaget i afseende på syskonebarn genom Kongl. Förordningen den 19 Maj 1845, som tillåter sådana, att, utan att behöfva söka Konungens tillåtelse, med hvarandra ingå äktenskap, men det kvarstår ännu i afseende på äktenskap inom vissa svågerlag, enligt en lag som stiftades den 10 April 1810, och således under det våra grundlagar voro i färskt minne hos våra lagstiftare.

På grund af den rättighet att medgifva Konungen dispensationsrätt, som jag sålunda tror att vi i denna fråga ega, anser jag, att vi böra stifta en civillag, deri vi uttala oss för en nyttig princip, men med hvilken vi nu ej kunna gå i botten, utan som vi anse först småningom

ningom böra tillämpas, och att vi derföre lemna Konungen rättighet att efter hand, uppå framställningar af landstingen, medgifva undantag. Härigenom tror jag, att ganska många af de olägenheter, stängselvitsordet medför, skulle komma att minskas, och derföre anser jag mig kunna yrka bifall till detta betänkande. Jag kunde ej göra det förra gången, emedan förslaget då var så uppställt, att man skulle kunnat ändra hela författningen och gå tillbaka till det allmänna stängselvitsordet, hvaremot det nu föreliggande förslaget afser, att vi småningom skola närma oss en princip, som redan är i författningen sanktionerad.

Grefve Mörner, Oskar: Det lärer väl ingen vilja bestrida, att stängsel i Sverige ifrån uråldriga tider begagnats, och att rättsfrågor derom redan under äldre lagstiftningsförhållanden förekommit. Huru kan man då tro, att då 1734 års lag skrefs, hvilken ej var något hastverk, utan frukten af många års träget och mödosamt arbete af den tidens lärdate och skarpsinnigaste samt med landets förhållanden mest förtrogne lagfarne män, man icke skulle intagit deruti flera stadganden angående stängselförhållandena, afsedda att gälla för olika orter, om man dels ej ansett en sådan lagstiftning icke kunna medföra dermed åsyftad nytta, samt dels ej ansett bättre att genom enhet i lagen få den tanken uttryckt, att svenska folket, som vore ett folk, ej heller borde hafva mera än en lag.

Nu säger man dock, att då förhållandena äro så olika som i Skåne och i Norrbotten, så kan man ock hafva behof af en olika lagstiftning för så olika förhållanden. Man behöfver verkligen ej resa så långt, för att komma underfund med att hvarje provins företer olika naturförhållanden, som kunde sägas påkalla en olika lagstiftning; ty i hvarje finnes det både slättbygd och skogbygd. Men då frågar jag: kan det vid denna omvexlande mångfald af förhållanden väl vara lämpligt så lagstifta, att nära nog hvarje socken skulle kunna säga sig ega anledning påkalla en särskild lag? Har väl den nu gällande lagen verkligen visat sig så ofullständig, att en dylik undantagslagstiftning såsom ett nödvändigt behof påkallas? Nej det har den alldeles icke, emedan förnuftet gjort sig gällande och i praxis infört de modifikationerna deraf lagen varit i behof, så att t. ex. i Skåne föga gårdesgårdar finnas, och man i Halland i skoglösa orter finner att kullersten uppstaplas till stängsel, hvarjemte somligstädes, allt som behofvet kräfver och naturförhållandena medgifva, häckar och diken till beredande af egofrid begagnas. Jag har sjelf låtit upptaga diken och funnit dem freda bra. Kunde gårdesgårdar alldeles undvaras, vore det väl, men i skogstrakter låter det sig sannerligen icke göra, och der försöker man icke heller sådant. Om nu, såsom jag antager, lagen, sådan den är, visar sig böjlig och benägen att lämpa sig efter förhållandena, hvar framstår då behofvet att för olika landstingsområden medgifva särskilda lagstiftningar, som ändå inom orterna föga bättre motsvarade de olika åsigterna och önskningarne, än den lag vi hafva och som åtminstone bevarar idéen af en lag för ett folk. Detta om nyttan af det ifrågavarande förslaget.

Jag vill nu öfvergå till granskning af det lagliga deruti. Här har blifvit föreslaget, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla om utfärdande af en författning, hvarigenom såsom tillägg till Kongl. Förordningen om egors fredande mot skada af annans hemdjur samt om stängselskyldighet den 21 December 1857 förordnas, att der, till följd af ortförhållanden eller andra omständigheter, det finnes lämpligt, att det i nämnda Kongl. Förordning stadgade stängselvitsord inom särskildt landstingsområde upphäfves eller inskränkes, Kongl. Maj:t förbehålles att, på framställning af vederbörande landsting, derom förordna.

Då Riksdagen väljer denna form för sitt beslut, förklarar den ock dermed, att detta är ett ärende af ekonomisk beskaffenhet. Jag ber att få fästa mig vid ett påstående, som förra gången ärendet här förevar afgafs af en talare, hvilken, liknande sig vid den lille David, efter förmåga svängde sin slunga, att nemligen stängselvitsordet vore af ekonomisk natur, till hvilken slutsats han kom genom en deduktion, hvars bindande kraft jag ej kan förstå. Sätter man sig ned och plockar ur en förordning de särskilda paragraferna, så kan man möjligen förklara, att den är af civillags natur och den af ekonomisk. Men vid ett sådant förfarande hvad blifver väl bestående af vår civillag. Jag åtager mig att i sjelfva Rättegångs-balken framvisa stadganden, som skulle kunna anses vara af administrativ art, men såsom regel får man väl antaga, att en lag måste i anseende till sin art bedömas i sin helhet och att den lag, som är tillkommen i den ordning, som är föreskrifven för civillags stiftande, äfven är af civillags natur. Betrakta vi förhållandet med stängselförordningen, så finna vi att redan 1802 års förordning, som utfärdades af Gustaf IV Adolf, som visserligen ej ville afstå några af sina rättigheter, börjar med en ingress, deri Konungen förklarar, att han, med afseende äfven å hvad Riksens Ständer begärt och hemställt, beslutat den förordning som utfärdades, så att synas vill, att redan han tvekat att anse Byggnings-balkens stadganden om stängselskyldigheten kunna godtyckligt i administrativ väg ändras. Att 1857 års förordning i alla händelser måste vara civillag, framgår deraf, att den beslutats i samråd med Rikets Ständer och kontrasignerats af Justitie-ministern, som ej brukar kontrasignera ekonomiska författningar.

Nu har man likväl hemställt, att denna författning måtte ändras i den ordning, som för den ekonomiska lagstiftningen finnes föreskrifven. För min del bestrider jag, att Riksdagen eger rätt att förklara en civillag för ekonomisk lag. Jag vill åtminstone ej deltaga i ett sådant beslut. Skall något beslut fattas, bör det vara så formuleradt, att Riksdagen för sin del beslutar en så och så beskaffad förändring i stängselförordningen. Sådant framställningen nu är, står den i strid med hvad lagligen kan ske, utan att förnärma svenska folkets rätt, hvilken Riksdagen är satt att bevaka, icke att efterskänka. För min del yrkar jag afslag på Lag-Utskottets betänkande.

Herr Faxe: Lika mycket som någon annan håller jag på de konstitutionella formerna, men för min del tror jag ej, att någon afvikelse derifrån skulle ske i fall Utskottets ifrågavarande förslag bi-

falles. Det är sannt, att den nu gällande författningen i ämnet blifvit utfärdad af Konung och Ständer gemensamt, men dermed är det väl ej afgjort, att hvarje fråga, som rör stängselskyldigheten, skall vara af civillags natur. Här är det ej fråga om att göra någon ändring i den grundsats, som i författningen finnes uttryckt, utan blott att, för det fall att en ort önskar ändring i fråga om stängselvitsordet, tillåta, att en sådan ändring må, uppå framställning af vederbörande landsting, af Konungen beviljas.

Vi hafva så många andra ekonomiska författningar, der egenderrättsförhållanden beröras, såsom skiftesstadgan och hemmansklyfningsförordningen, men hittills åtminstone har det ej fallit Riksdagen in, att i dessa frågor *besluta*, utan den har alltid hos Kongl. Maj:t *hemställt* om utfärdande af sådana författningar, ehuru ostridigt deri förekomma andra stora rättsfrågor.

Det har såsom bevis för att stängselförordningen skulle vara af civillags natur blifvit åberopadt, att redan den under Gustaf IV Adolfs regering utkomna stängselförordning blifvit utfärdad såsom civillag. Häremot ber jag att få anmärka att, enligt mitt förmenande, ingressen till denna förordning ej innebär annat än att Konungen bifallit hvad Ständerna föreslagit och dermed torde väl ej vara utsagdt, att författningen är af civillags natur. Dessutom är det mycket tvifvel underkastadt, hvad som är ekonomisk och hvad som är civillag. Den ene rättslärd säger, att en förordning är en civillag, den andra att den är en ekonomisk författning. Det är visst bra att hålla på formerna, men gör man det för strängt, så kan man mera skada än gagna.

Jag tror, att det stadgande, som här är fråga om, nemligen huru man skall bereda tillfälle för olika orter inom riket att erhålla olika bestämmelser om stängselskyldigheten, är både nyttigt och nödigt. Det synes mig ej ligga något farligt deri, att Riksdagen till Kongl. Maj:t öfverläter att i detta hänseende besluta när eftergifter in casu må göras. Att, såsom en talare här föreslog, landstingen skulle inkomma med sina framställningar till Kongl. Maj:t, som derefter skulle öfverlemna dem till Riksdagens bepröfvande, hvarpå Kongl. Maj:t, i händelse förslaget af Riksdagen bifölls, skulle utfärda författning i ämnet, detta blefve, enligt mitt förmenande, allt för mycket omgång i en så enkel sak. Dessutom har Riksdagen redan så många frågor att handlägga att det är svårt att medhinna dem alla.

Hvad åter angår behovet af detta stadgande, så tror jag, att de flesta skola erkänna att den olikhet i naturbeskaffenhet, som råder emellan olika delar af vårt land, gör det omöjligt att en generel lag i detta afseende kan vara lämplig. Man har visserligen sagt, att om författningen för någon ort befundes mindre lämplig, så kunde man ju inom denna ort träffa öfverenskommelse om förändrade stadganden, i fall sådana visade sig behöfliga. Ja, detta kunde ske, om alla vore ense, men det behöfs blott, att en enda säger stopp, för att en öfverenskommelse skall kullkastas. Jag tror att man i Skåne skulle vara ganska illa ute, om en eller annan jordegare ville begagna sig af sitt stängselvitsord. — Vidare har man anmärkt, att Riksdagen ej skulle ega att ensidigt fatta ett sådant beslut, som det ifrågasatta;

men jag för min del tror, att Riksdagen eger att i hvarje särskildt fall pröfva hvad som är rätt och handla derefter. För min del får jag yrka bifall till Betänkandet.

Herr von Koch: Jag vill endast i anledning af Grefve Mörners yttrande förklara att jag, som anser författningen vara en civillag och således, att Kongl. Maj:t ej eger att i ekonomisk väg ändra densamma, skulle, äfven om jag hade någon förhoppning att få min åsigt om skillnaden emellan civil och ekonomisk lag gällande, önska att begagna de termer, som Grefve Mörner föreslagit; men, såsom den siste talaren anförde, hafva på sednare tider utkommit en mängd författningar, hvilka innehålla blandningar af civil och ekonomisk lag — deribland denna stängselförordning. Konungen vidtager i sådana frågor ej några ändringar utan Riksdagens bifall; men när Riksdagen önskar en förändring och förklarar på hvad sätt den får ske, så har man dermed fredat de konstitutionela formerna. Mina betänkligheter i detta afseende äro således undanröjda, och jag fortfar att yrka bifall till Utskottets Betänkande; men jag ansåg mig dock böra göra rättvisa åt Grefve Mörners förslag, ehuru jag ej i öfrigt kan instämma med honom.

Grefve Mörner: Jag anhåller endast att med några ord få bemöta Herr Faxes yttrande. Han framdrog den omständigheten, att skiftesstadgan och hemmansklyfningsförordningen tillkommit i ekonomisk väg. Ja, det medger jag visserligen, men begge två känna vi grundlagen nog mycket för att veta att, då Konstitutions-Utskottet låter en lagstiftningsåtgärd passera, så eger ej vidare åtal rum. Skiftesstadgan utkom 1827 i ekonomisk väg, men Konstitutions-Utskottet vid 1830 års riksdag gjorde ej någon anmärkning och derigenom uppstod ett prejudikat, hvarigenom denna stadga, om äfven till sitt ursprung oriktig, blifvit en ekonomisk lag. Jag vill dock icke säga att den på något vis skadat landet. Men för att en sak en gång egt rum, så är det väl ej skäl att dermed fortfara, eller att anse att den nu ifrågavarande förordningen, hvilken onekligen tillkommit som civillag, ej bör bibehålla den art, som den en gång och det alldeles riktigt erhållit.

Det var ett ganska märkvärdigt yttrande, att Riksdagen skulle ega att pröfva hvad som vore rätt och derefter rätta sina handlingar; det är något som jag ej kan erkänna. Lagen och hvad den bestämmer som rätt gäller för Riksdagen likasom för alla andra. — Jag förenar mig med dem, som yrka afslag.

Herr Nordström: Uti sitt första, återremitterade, utlåtande i ämnet hade Lag-Utskottet föreslagit, att § 37 i 1857 års Förordning om stängselskyldighet grannar emellan m. m. skulle så affattas, att stängselskyldigheten för särskildt landstings område finge ordnas efter andra grunder, än de i förordningen i allmänhet bestämda, derest landstinget derom hos Kongl. Maj:t gjorde framställning. Nu åter föreslås, att på framställning af landsting stängselvitsordet skulle kunna för särskildt landstings område af Kongl. Maj:t upphävas

eller inskränkas. Denna nya upplaga af förslaget kan jag, för min del, ej finna vara lämplig eller lycklig. Vid öfvervägande af så väl 5 kap. Byggninga-balken som förordningen den 21 December 1857 samt deremellan till tiden liggande föreskrifter i ämnet finner man snart, att frågan om stängselvitsordet med hvad dermed står i omedelbart samband utgör den första och förnämsta frågan i denna del af grannelagsrätten, samt dernäst frågan om ansvar och skadestånd för den, som sin skyldighet härutinnan bryter. Om sättet för stängsel och beskaffenheten deraf hänvisas deremot till hvad derom särskildt är stadgadt.

Nu är det just stängselvitsordet med hvad dermed sammanhänges, som uti lagstiftningen om detta ämne konstituerar det civila elementet deri, och därför hos oss så väl som i andra länders lagar anses höra till civilrätten, eller den gren af samhällets positiva rätt, som reglerar medborgarnes rätt i deras enskilda förhållanden till hvarandra, och till hvars karakter bland annat hör, att ingen annan än den enskilde, som vill utfordra en derpå grundad rätt, är befogad att derom väcka talan. Detta gäller nu äfven om grannelagsrätten i denna del. Det är väl ett ekonomiskt intresse, den har till föremål att vårda; men icke någon på Kronans vägnar handlande tjänsteman, utan endast granne mot granne, kan, om han så finner nödigt, utkräfva de på denna rättsgren grundade skyldigheter, och därför falla ock alla tvister om stängselskyldighet icke under någon förvaltande myndighets, utan under rätter domstols kompetens såsom i tvistemål.

De fall, der stängselvitsordet kan tagas i anspråk, äro hufvudsakligen tre: då granne med inegor (åker, äng, plantering) möter annan grannes inegor: då granne med utegor (skog, utmark, beteshage) möter annan grannes utegor: då granne med inegor möter annan grannes utegor. Hvilken verkan vitsordet i dessa särskilda fall eger, och hvilka efter omständigheterna lämpade modifikationer af den normala följden deri kunna bestämmas, derom meddelar nu förordningen om stängselskyldigheten m. m. af den 21 December 1857 omständliga föreskrifter. Bland dessa förtjenar särskildt att uppmärksammas det i 19 och 20 §§ intagna stadgande, som berättigar grannar att efter öfverenskommelse bilda föreningar för viss tid om andra grunder och sätt för stängsels upprätthållande mellan deras egor, eller att en sådan ej skall ega rum; och då detta medgifvandes fulla betydelse väl öfverväges, blir det klart, att de egenheter i afseende å stängselangelägenheter, som af rent lokala förhållanden inom en landsort kunde påkallas, hafva fullt tillfälle att göra sig gällande och vinna afseende, utan att en så väsendtlig rubbning af principerna för utföfnings af lagstiftande makten enligt grundlag, som den nu af Lag-Utskottet föreslagna, kan bevisas vara erforderlig. Och för öfrigt, om det klarligen kunde ådagaläggas, att något visst landstingsområde hade behof af en special, eller lokal lag rörande stängselfrågor, följer dock deraf icke, att en sådan borde tillvägabringas på det föreslagna sättet, eller genom samverkan af landsting och Kongl. Maj:t allena, hvilket skulle innebära att lagstiftningen derom skulle blifva ekonomisk, i stället för hvad den nu är, eller civil efter grundlagens me-

ning; och då nu riksdagar årligen sammanträda, kan ej heller från synpunkten af skyndsamhet skäl hemtas, att betaga riksdagen den rätt till deltagande i civillagstiftning, som densamma utan inskränkning är i grundlagen förbehållen.

På alla dessa skäl hemställer jag om afslag på Lag-Utskottets förevarande utlåtande.

Herr Asplund: Då denna fråga förra gången var föremål för öfverläggning inom Kammaren, hade jag tillfälle att uttala min åsigt i den formela delen af frågan; och jag vill ej nu upprepa de skäl, hvarpå jag grundade samma åsigt. Jag har hört, att den nu ej delas af åtskilliga jurister. Jag är på sätt och vis ej numera jurist, och det är således så mycket mindre hugnande att förnimma att min åsigt ej delas af så framstående jurister, som de, hvilka här yttrat sig. Emellertid hafva de sjelfve uppgifvit, att den frågan länge varit omtvistad, huruvida stängselvitsordet är ett civilrättsligt institut eller en ekonomisk angelägenhet. Vid sådant förhållande antager jag, att den ligger på gränsen; och jag hemställer, huruvida det då vore oegentligt, att Kongl. Maj:t och riksdagen uttalade sig för att betrakta saken såsom ett ekonomiskt institut, fastän den nu har influtit i en författning, som tillkommit såsom civillag; ty Kongl. Maj:t och riksdagen äro väl ändå de, som ytterst ega att afgöra den frågan, om en lag är af civil eller ekonomisk beskaffenhet. Anser man detta vara rätt, så återstår frågan, huruvida det kan vara praktiskt nyttigt att antaga Lag-Utskottets förslag.

I det fallet äro åsigtterna inom Kammaren delade. Somliga anse det vara af vigt, andra icke. Till stöd för den förra åsigten synas mig så kraftiga skäl här hafva blifvit anförda, att jag icke vill upprepa dem. Jag vill blott lägga särskild vigt derpå, att det, enligt min åsigt, i ett land, så vidsträckt som vårt, ej kan vara lämpligt att öfver allt hafva samma stadgande i afseende på stängselvitsordet. För några delar är det fördelaktigt, att detta må kunna dispenserast, än i det ena än i det andra hänseendet.

En talare, som motsatt sig Lag-Utskottets förslag, har menat, att man, genom att bibehålla en gemensam lagstiftning för hela riket, skulle påtvinga oss känslan af att vara *ett* folk. Men jag frågar hvad fördelar vi skulle kunna vinna af att sålunda inklämmas inom en gemensam lagstiftning. Jag hemställer, huruvida ej en och hvar som har en sko, hvilken klämmer, söker att undanröjda tryckningen deraf och om han ej, sedan detta skett, rör sig ledigare än förut. Samme talare menade, att, om man ville vinna något, så kunde det blifva nödigt att stifta olika lagar inom en och samma provins. Ja! detta tillåter ock Lag-Utskottets förslag, som talar om sådana *inom* landskapsområdet. Han anmärkte vidare, att, om man finge en sådan särskild lagstiftning, man skulle förlora enheten; men för närvarande är ock enheten förlorad genom 19 § i stängselförordningen, som stadgar, att jordegare kunna öfverenskomma att antingen ej upprätta stängsel, eller ock göra den mindre tät än föreskrifvet är; och detta ej i form af förord, som bryter lag, och af kontrahenterna när som helst kan rubbas, utan i form af en förening, som, derest med henne

lagligen förfarits, gäller äfven mot framtida egare eller innehafvare af samma jord.

Vidare har här blifvit anmärkt, att redan 1802 års stämpelförordning skulle vara en civillag derföre, att Kongl. Maj:t, vid utfärdande af densamma, yttrade, att han bifölle en anhållan af Rikets Ständer; men detta utgör ej något bevis derför att den skulle vara en civillag, ty Rikets Ständer *anhöllo* om ändringar i ekonomiska lagar; men *beslutade för sin del* ändringar i civila lagar. Jag skulle kunna anföra flera exempel derpå att åtskilliga frågor rörande stängselförhållanden blifvit af Kongl. Maj:t ensam behandlade i ekonomisk lagstiftningsväg, t. ex. Kongl. Kungörelsen den 23 Oktober 1850, som utgjorde ett slags förelöpare till 1857 års förordning, i det att denna kungörelse tillät öfverenskommelser om suspension af stängselvitsordet, men tillade att denna öfverenskommelse ej fick rubbas, utan bifall af minst två tredjedelar af jordegarnes antal, tillsammans egande minst två tredjedelar af den jordrymd, för hvilken öfverenskommelsen blifvit ingången. Detta är just ett bevis, att också denna öfverenskommelse, på samma sätt som den i 19 § af 1857 års förordning omförmälda, icke var ett förord, som bröt civillag, utan en af lagstiftningen reglementerad öfverenskommelse i en rent ekonomisk fråga; ty hade det gällt en fråga af civillags natur, så kunde man ej tillåtit ett sådant i den enskilda aftalsrätten ingripande stadgande. På samma sätt utkom på 1820-talet en förordning angående stängseldelning, utan att Rikets Ständer deltog i dess stiftande. Då Kongl. Maj:t så lagstiftade, bevisar det, att han ansåg att förordningen berörde en ekonomisk och icke en civilrättslig fråga.

Vid förenämnda ärendes återremiss uttalade jag den åsigten, att, då 1857 års förordning såsom grundsats uppställer, att hvar och en, som hemdjur eger, skall vara pliktig att om dem hålla sådan vård, att de icke olofligen inkomma på annans egor, så är den derigenom en civillag; och då bestämmelserna om stängselvitsord blifvit dermed så förbundna, att en rubbning i detta samband torde anses höra genom begge statsmakterna gemensamt beslutas, hemställde jag just derföre, att Riksdagen måtte *för sin del besluta* en författning, hvarigenom åt Konungen förbehölls rättigheten att modifiera de delar af 1857 års förordning som anginge stängselvitsordet. Den af en talare uttalade anmärkningen, att den af Utskottet använda lokutionen, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t *anhålla* om utfärdande af en författning sådan som den föreslagna, vore olämplig, träffar följaktligen ej mig, som i Utskottet sökt, men ej lyckats i förenämnda hänseende genomdrifva mitt förslag. Man har här sagt, att det skulle vara lämpligare att, derest ett landsting anser en inskränkning i stängselvitsordet vara af vigt, tinget borde vända sig med framställning derom till Kongl. Maj:t och Kongl. Maj:t i sin ordning framlägga proposition för Riksdagen; Men jag hemställer, huruvida det kan vara så lämpligt att Riksdagen befattar sig med att stifta sådana "landskapslagar", i stället att helt enkelt låta stängselvitsordet gälla för en ekonomisk fråga och förbehålla Kongl. Maj:t att ensam derom förordna efter omständigheterna.

För den händelse att några af Kammarens ledamöter skulle anse lämpligare att, på sätt här blifvit anmärkt, riksdagen måtte *för sin*

del besluta“ utfärdande af en författning, så får jag anhålla om proposition på ett bifall till Utskottets hemställan med följande förändrade lydelse:

“att Riksdagen ville *för sin del besluta* och hos Kongl. Maj:t anhålla etc. — — — — — förordnas:

Den, till följd, etc. — — — — — inskränkas, vare Kongl. Maj:t förbehållet att etc.

Herr Faxe: Jag har visst ej något att anmärka emot ett förslag, som nyss blifvit framställt af en talare här bakom, och ber endast få yttra, att då, såsom det blifvit uppgifvet, Andra Kammaren oförändradt bifallit Lag-Utskottets förslag, ett sådant bifall från det hållet bort bevisa behovet af det föreslagna stadgandet.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr vice Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Lag-Utskottets förevarande Betänkande, dels af Herr Asplund, att Utskottets hemställan skulle antagas med följande förändrade lydelse: “att Riksdagen måtte för sin del besluta och hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om utfärdande af en författning, hvarigenom såsom tillägg till Kongl. Förordningen om egors fredande motskada af annans hemdjur samt om stängselskyldighet den 21 December 1857 förordnas: Der, till följd af ortförhållanden eller andra omständigheter, det finnes lämpligt, att det i nämnda Kongl. Förordning stadgade stängselvitsord inom särskildt landstingsområde upphäfvades eller inskränkes, vare Kongl. Maj:t förbehållet att, på framställning af vederbörande landsting, derom förordna“; och dels slutligen att Betänkandet skulle af Kammaran afslås.

Härefter framställde Herr vice Talmannen först proposition på bifall till Betänkandet, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, sedermera proposition på antagande af Herr Asplunds förslag, då svaren utföllo med många nej, blandade med ja, och slutligen proposition på afslag å Betänkandet, hvilken proposition besvarades med många så väl ja som nej; hvarefter och sedan proposition på bifall till Betänkandet förnyats samt med många ja och nej i blandning besvarats, Herr vice Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Grefve Mörner, Oscar, begärde votering.

Sedan Kammaran uppå Herr vice Talmannens framställning, såsom kontraposition vid voteringen, antagit afslag å Betänkandet; uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller Lag-Utskottets Betänkande N:o 29, röstar
Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår Kammaran detta Betänkande.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 21;
Nej — 32.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 8 och 9 dennes bordlagda Betänkande N:o 30, i anledning af återremiss af Lag-Utskottets Utlåtande N:o 16, angående ifrågasatt begränsning till viss tid af de förmånsrätter, som omförmålas i 17 Kap. 10 och 11 §§ Handelsbalken.

Herr Berg: Då jag förra gången denna fråga var å bane, inom denna Kammare, medverkade till en återremiss af densamma, så tillhör det mig nu att yttra några ord om Utskottets förnyade afstyrkande af min motion. Jag beklagar, att min obekantskap med Kongl. Förordningen den 8 Oktober 1861 föranledt mig till ett misstag, som gifvit Lag-Utskottet rätt i den anmärkning, det gjort mot mig, nemligen att inteckning medför förmånsrätt framför fordran på grund af förmynderskap; men på samma gång jag erkänner detta misstag, kan jag likväl ej ingå på de skäl, som nu anföras. Min ärade vän, den ledamoten af Lag-Utskottet, som förra gången var min motpart i frågan, har i en reservation motiverat sin särskilda åsigt och framställt ett förslag. Jag vågar dock tro, att samma värde ledamot anser lika med Utskottet, att antagande af hans förslag skulle leda till bra liten förmån för den sak, jag förfaktar. Detta är äfven uti Lag-Utskottets Betänkande omtaladt, och man skall snart finna, att målet derigenom ingalunda uppnås, när ingen viss tid är bestämmd för redogörelseräkningens affordrande, och ingen påföljd för dröjsmål dermed stadgad. Då jag sålunda, ehuru jag ej kan undgå att uttrycka min tacksamhet öfver det tillmötesgående, som skett, icke kan vara nöjd dermed, vågar jag jemväl betvifla, att han sjelf tror på någon fördel deraf. Deremot glädde det mig, att jag hos en reservant inom Andra Kammaren funnit åsigt uttalade och äfven ett förslag lemnadt, som jag anser tillfredsställande; och på samma gång jag instämmer i det hela af denne reservants yttrande, så inskränker jag mig att begära proposition på afslag af Lag-Utskottets Utlåtande.

Herr von Gegerfelt: Den siste talaren har ganska riktigt ansett mig ej vara särdeles varm för min reservation. Jag har genom densamma, för att gå Kamrarnes önskingar till mötes, framlagt ett förslag, som jag anser utan fara kunna antagas, och dervid gått så långt som jag anser rådligt. Jag har i det hänseendet en god auktoritet, nemligen lagberedningen, med hvilken förslaget hufvudsakligen öfverensstämmer. Jag ber emellertid att få rätta ett tryckfel i min reservation, sådan den influtit i Utskottets Betänkande. Då det står "godkänd och oklandrad redogörelse" skall detta tydligen vara "godkänd eller oklandrad redogörelse". Jag gör denna rättelse, för den händelse någon skulle yrka bifall till reservationen; men för min egen del gör jag ej detta. I anledning af den siste

talarens yrkande om bifall till det förslag, Herr Ribbing i sin reservation framställt, ber jag att få anmärka, att detta torde ej vara så redigeradt, att det kan godkännas som lag, äfven om dess innehåll gillas. Det står nemligen uti samma förslag på tredje raden ett ord "derefter", som icke refererar sig till något föregående. För min del har jag ej något yrkande att göra; men jag vill dock tillkännagifva, att jag kommer att rösta för bifall till Utskottets förslag.

Herr Caspersson: Jag har begärt ordet, för att tillkännagifva att, ehuru jag deltagit i Utskottets förslag och ej deremot reserverat mig, så har jag likväl, då denna fråga förevar i Utskottet, instämt i den åsigt, som finnes uttryckt i Herr Asplunds reservation, nemligen att Utskottet bort i följd af återremissen alternativt framlägga ett förslag till lagförändring i frågan, utan att därför fråntråda sitt förut afgifna utlåtande. Skulle emellertid ett förslag blifvit framställt i enlighet med återremissen, hade jag trott, att Utskottet dervid bort gå längre än de tvenne reservanterne, emedan eljest intet synnerligt dermed skulle utträttats.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på hvad Herr Ribbings reservation innebär. Det står nemligen, att man, för att bibehålla förmånsrätten, skulle stämman inom ett år om utbekommande af förmyndareräkning. Om man fullgör detta och utverkar föreläggande för förmyndaren att aflemna redogörelse, men sedermera låter härvid bero, utan att låta bringa beslutet till verkställighet, kunde det fördröjas med räkningens aflemnande i nära tio år, under hvilka förmånsrätten komme att bibehållas, hvarefter ytterligare tid erhålles för anställande af klander mot räkningen. Ett sådant förslag kan efter min tanke ej tjena till någonting. Jag för min del får derfore yrka bifall till Utskottets Betänkande.

Grefve Mörner, Oscar: Jag har nyss fått höra berättas, att Andra Kammaren bifallit ifrågavarande Betänkande, och vid sådant förhållande torde det ej vara värdt att derpå spilla många ord. Jag kan dock icke underlåta att förklara, att Utskottet, efter min åsigt, ej handlat rätt, utan måste jag för min del ogilla det sätt, hvarpå Utskottet förfarit; ty om också Utskottet ansett sig böra vidhålla sin i förra Betänkandet uttalade åsigt, så och då frågan blifvit återremitterad i viss syftning, hade det väl varit Utskottets ovilkorliga pligt att ej envist stå vid sin åsigt, utan i stället lämna sig efter Riksdagens och ställa sig densamma till efterrättelse. Jag har blott begärt ordet, för att uttrycka detta.

Hvad sjelfva saken angår, så kan det vara detsamma, hvad yrkande som göres. Jag kan dock ej förmå mig att yrka bifall till Utskottets Betänkande, då denna Kammare sista gången temligen starkt uttalade sin åsigt i denna fråga, hvarigenom det skulle se ut, som om Kammaren vore belåten med Utskottets Utlåtande och att Kammaren vore nöjd med att Utskottet förklarat återremissen obefogad, hvarför jag får förena mig med Herr Berg om bifall till Herr Ribbings förslag. Jag tror nemligen, att detta löser frågan bättre, än det förslag den siste värde talaren framställde.

Herr Faxe: Utskottet har fått en beskyllning för ohörsamhet, derföre att Utskottet icke, i anledning af återremissen, för Riksdagen framlagt ett förslag till lagbestämmelse i den af motionärerne angifna syftning; men jag tillbakavisar en sådan beskyllning. Meningen af en återförvisning måtte väl vara den, då ej annat blifvit bestämdt uttryckt, att Utskottet skall taga i öfvervägande de skäl, som under öfverläggningen i Kamrarne blifvit anförda och kunna antagas hafva föranledt återförvisningen; och detta har Utskottet gjort. Ingalunda kan blotta återförvisningen i och för sig antagas innefatta bestämd föreskrift för Utskottet, att afgifva ett förslag i den syftning de angifna yttrandena utmärka; och bästa beviset för att Utskottet rätt uppfattat sitt åliggande, synes mig ligga deri, att efter hvad uppgifvet blifvit, Andra Kammaren redan bifallit Utskottets Betänkande. Således har åtminstone halfva Riksdagen godkänt Utskottets åsigt.

Hvad sjelfva saken beträffar, tror jag, att Herr von Gegerfelts förslag, lika litet som Herr Ribbings, löser denna fråga. Alla de framställda förslagen äro alltför ofullständiga, hvilket bäst visar, att det ej är lätt, om ens möjligt, att uppgöra ett fullt tillfredsställande förslag. Jag för min del får derföre yrka bifall till Utskottets Utlåtande.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, samt Herr vice Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till Lag-Utskottets förevarande Betänkande och dels af Herr Berg, att Kamraren, med afslag derå, skulle antaga det förslag Herr Ribbing i sin vid Betänkandet fogade reservation afgifvit; framställde Herr vice Talmannen proposition på bifall till Betänkandet och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Föredrogos ånyo och biföllos Lag-Utskottets den 8 och 9 dennes bordlagda Utlåtanden:

N:o 31, i anledning af väckt motion om ändring i hvad Kongl. Förordningen den 13 Juni 1800 stadgar angående ansvar för försummad lagfart; och

N:o 32, i anledning af väckt motion om ett tillägg till hvad 1 kap. 1 § Handels-balken stadgar rörande lösöre köp.

Föredrogos ånyo Andra Kammarens den 8 och 9 dennes bordlagda protokollsutdrag N:o 186, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 20, rörande ändring

i 5 § af den genom Kongl. Kungörelsen den 21 Oktober 1864 fastställda instruktion för direktionserna öfver länens lasarett och kurhus.

Herr Faxe: Det är visserligen möjligt, att, utan någon större olägenhet, kunde åt landstingen öfverlemnas, att bestämma aflöningsstaten för tjänstemännen vid länens lasarett och kurhus. Dessa tjänstemän äro vid hvarje kurhus vanligtvis två, nemligen läkaren och sysslomannen; men att landstingen jemväl skulle uppgöra stat för betjeningen, vore i högsta mätto olämpligt. Betjeningen måste nemligen ökas i mån af behovet för sjukvården, liksom deras aflöning svårigen kan bestämmas genom någon på förhand uppgjord stat, utan måste bero på öfverenskommelse med hvarje särskild person bland betjeningen; ty om man vill hafva dugligt folk, så måste man äfven betala derefter. Detta har åtminstone jag erfarit; och jag vet, att man för att få goda sköterskor eller diakonissor, måst betala ferdubbelt mot hvad man behöft gifva mindre dugliga. Jag vågar dessutom betvifla att, om bestämmandet i ena eller andra afseendet kommer att bero på landstingen, sådant alltid skulle blifva till fördel för sjukvården. Åtminstone borde väl nu gällande stater få förblifva oförändrade, och landstingens åtgärd inskränkas till pröfning af möjligen förekommande frågor om förhöjning i aflöningen.

Utskottet har i sitt Betänkande anført, att Calmar läns södra landsting fattat beslut derom, att hela landstingsområdet skulle utgöra ett enda sjukvårdsdistrikt, i följd hvaraf landstinget skulle ega att uppgöra staten för de inom dess område befintliga länslasarett och kurhus, samt att Kongl. Maj:t funnit godt stadfästa detta beslut. Jag tror dock att den jemförelse, som Utskottet här uppdragit, något haltar, ty inom nämnda landstings område finnas ej mindre än tre kurhus och tre lasarett; och då tillgångarne således måste delas emellan dessa, är det ock nödigt, att det för hvardera anstalten erforderliga, belopp, jemväl hvad aflöningen angår, först utrönes och bestämmes såsom grund för fördelningen; hvilket åter icke är behöfligt der allenast en inrättning finnes inom det distrikt, från hvilket kurhusafgiften utgår. För min del vill jag emellertid ej nu yrka afslag, utan anhåller, att iträgavarande ärende måtte remitteras till ett af Kammarrens Tillfälliga Utskott, och mina anmärkningar dervid Utskottet delgifvas.

Herr Berlin: Då Utskottets motiver synas mig temligen otillfredsställande, och denna fråga innebär vida mera och är af mycket större vikt, än vid första påseendet kan synas, samt en fullständig utredning deraf svårigen kan med framgång här göras, så tar jag mig friheten hemställa om remiss till Tillfälligt Utskott.

Friherre Funck: Jag har för min del ej annat yrkande än att förena mig med de begge sista talarne om återremiss; och till stöd för behovet af ytterligare utredning ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att inom flera landsting denna fråga gifvit anledning till åtskilliga förvecklingar. Förhållandet är nemligen, att i Kongl. Kungörelsen den 21 Oktober 1864 de särskildta paragraferna ej stå i

fullt samband med hvarandra, utan att den ena upphäver den andra. Det är derföre väl behöfligt, att denna fråga kommer under ytterligare öfverläggning.

Efter härmed slutad öfverläggning, hemställde Herr vice Talmannen, att Kammarén, på sätt yrkadt blifvit, behagade besluta, att det förevarande ärendet skulle för vidare utredning hänvisas till ett Tillfälligt Utskott.

Ropades ja.

Sedermera föreslog Herr vice Talmannen, att frågan skulle öfverlemnas till Kammaréns Tillfälliga Utskott N:o 1, hvilket jemväl bifölls.

Föredrogs ånyo Andra Kammaréns den 8 och 9 dennes bordlagda protokollsutdrag, N:o 187, med delgifvande af Kammaréns beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 21, i anledning af väckt fråga derom, att landshöfdinge- och militärbefälhafvarebefattningarne på Gotland måtte åtskiljas.

Herr af Klint: Med hänvisande till dei Utskottets Betänkande anförda skäl, ber jag att få yrka bifall till Utskottets Betänkande.

Efter härmed slutad öfverläggning och uppå gjord proposition blef Andra Kammaréns i frågan fattade beslut af Första Kammarén afslaget.

Anmälades och bordlades Stats-Utskottets Utlåtande N:o 47, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående förnyadt förslag till aflöningsstat och till stater å öfriga utgifter och omkostnader vid tullverket för år 1871.

Kammarén åtskiljdes kl. 1/4 eftermiddagen.

In fidem
O. Brakel.
